

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Modstandskampen 1940 - 45

Nr. 4 · December 2013

Gestapofanger
Krigssejlere
Modstandsfolk

HORSERØD
FRØSLEV
DACHAU
HANNOVER-STÖCKEN
NEUENGAMME
SACHSENHAUSEN
STUTTHOF
BUCHENWALD
THERESIENSTADT
RAVENSBRÜCK

ERHVERVSHÆMMEDE
FRA FRIHEDSKAMPEN

Modstand - vist nytter det...

Modstandskampen

1940 - 45

Gestapofanger

Krigssejlere

Modstandsfolk

Dec. 2013 · 19. årg. nr. 4

Redaktion

Peter Eigenbroth, *Ansv. redaktør*
Østergade 35, Postboks 56,
9690 Fjerritslev,
Tlf. 98 21 22 00 Fax 98 21 24 31
Mail: peter@fjerritslev-tryk.dk

Modstandskampens Bladudvalg

Emmy Reitoft (tlf. 42 40 14 95),
Lykke Finderup, Peter Eigenbroth.

Indlæg dækker ikke nødvendigvis
foreningens eller redaktionens
synspunkter.
(Eftertryk tilladt mod kildeangivelse)

Abonnement og bladregnskab

Peter Eigenbroth, Østergade 35,
Postboks 56, 9690 Fjerritslev,
Tlf. 98 21 22 00 Fax 98 21 24 31

Abonnement kan bestilles ved
at indbetale 200 kr. på konto
nr. 7461 2070272221

Tryk Fjerritslev Tryk A/S

Pris 200 kr.

Abonnenter i udlandet 250 kr.

Næste nummer

er planlagt til marts 2014.

Deadline herfor er 20. februar.

Juleaften i Mindelunden

Juleaften er der – sædvanen tro – en lille højtidelighed kl. 15.00 i Mindelunden. I år er det tidligere modstandsmand og kz-fange Mogens Henrik Nielsen, der taler. Kom og vær med til at begynde julen på dette sted.

Dannebrog til Normandiet

For 25 år siden begyndte en gruppe krigssejlere et projekt, hvis mål var, at Dannebrog blev inviteret til at deltage på lige fod med flagene fra de andre 12 nationer, der deltog i Overlord invasionen.

Krigssejlerne har i flere år forsynet de forskellige D-dag museer med materiale, der fortæller om den danske deltagelse i Overlord. I dag vajer Dannebrog allerede uden for nogle af disse museer. Praktikant Jakob Kjærsgaard har lavet en udstilling i Normandiet, der har fået positiv omtale i den franske presse (se Modstandskampen sept. 2013). Jakob er blevet bedt om at assistere med, at udstillingen bliver permanent.

Per Arnoldi har lavet en plakat, der vil blive lanceret i nær fremtid.

Projektets mål lykkedes ikke på 50 års dagen og heller ikke på 60 års dagen i 2004. For få år siden gik først Danske Veteraner 1940-45 og lidt senere Frihedskampens Frednings- og Mindefond ind i projektet. De sidste har sammen med den danske ambassade i Paris opnået, at projektets mål opnås på 70 års dagen for invasionen den 6. juni 2014

Findes der blandt læserne personer, der deltog i invasionen, vil vi gerne høre fra dem.

Erik Kragelund, tlf. 38 11 31 25

Mande-kvindegruppen på Bernadottegården

Mande- og Kvindegruppen på Bernadottegården i Roskilde havde d. 12. november besøg af tidl. frihedskæmper Helge Milo, som under krigen var medlem af Churchillgruppen. Helge Milo havde en film med, den viste ham på en tur rundt i Aalborg, hvor han viste alle de steder, hvor den kendte gruppe dels havde boet, dels havde holdt deres møder. Vi så også cafeen, hvor de stjal tyskernes våben – og som også var stedet, hvor de blev angivet og senere arresteret. Helge Milo er den yngste af de unge der var medlemmer af gruppen, der er endnu en af drenge fra dengang, der er i live. Helge Milo fortalte om sit liv og sine oplevelser og vi havde en rigtig god dag.

Første november havde mande-kvindegruppen sin årlige åletur til Bondestuen i Jyllinge. Med frivillige hjælpere var vi 24. Vi kørte en dejlig tur ind over land før vi skulle spise, og på Bondestuen hyggede alle sig og fik spist en

Helge Milo

masse ål, spist is og drukket kaffe inden vi igen skulle retur til Bernadottegården.

Den 7. oktober havde vores mande-kvindegruppe besøg af Kathrine Bundgaard fra Arbejdsskadestyrelsen. Vi havde en hyggelig eftermiddag, hvor vi blandt andet talte om kapitalisering, ligesom deltagerne var optaget af den forhøjede hædersgave og hvornår den kom til udbetaling. Der var livlig spørgelyst og Kathrine Bundgaard svarede beredvilligt på alt, hvad der blev spurgt om.

ER

Højtideligheder i anledning af 70-året for redningen af de danske jøder

I anledning af 70-året for redningsaktionen for de danske jøder, har der været arrangementer mange steder i Danmark. Noget af det jeg kan nævne er kransenedlæggelse i Mindelunden, mindearrangement i Gilleleje Kirke, kransenedlæggelse ved mindesmærket for transporterne fra Helsingør m.m.

Selv deltog jeg i to arrangementer, som jeg gerne vil fortælle lidt om. Den 29. oktober deltog jeg i et mindearrangement i Synagogen i Krystalgade. Først og fremmest glædede jeg mig til at gense den smukke synagoge med de overdådige udsmykninger, der er i dette rum. Dernæst var der sammensat et fantastisk godt program for at glæde de mennesker, der var til stede i den – til sidste plads – fyldte synagoge. Foruden den jødiske menighed var der en del af regeringen og Folketingets formand, der var præster, med hvem den jødiske menighed har haft et samarbejde, eller præster ved kirker, der har haft en særlig betydning under jødeforfølgelserne. Sidst – men ikke mindst – var der inviteret mange gamle frihedskæmpere.

Programmet indeholdt begyndelsesvis blæsning i shofar – et vædderhorn, der bruges som blæseinstrument – det er i historien bl.a. blevet brugt som advarsel mod angreb, men også når menigheden skulle vide noget vigtigt. Det var den nyudnævnte rabbiner, Jair Melchior (barnebarn af Bent Melchior), der blæste i hornet. Ifølge historien blev der første gang blæst i shofar i Israel, da Moses modtog lovens tavler på Sinai Bjerg.

Derefter blev der budt velkommen af Finn Schwartz, hvorefter den jødiske kantor sang en bøn på hebraisk, der begyndte med ordene: "El male rachamim" - "Oh Gud, fuld af nåde", imens Jair Melchior og Henning Schwartz (overlevende fra Holocaust) åbnede toraskabet, som indeholder et større antal Toraruller, med guld og sølvhåndtag, meget smukke, og uden tvivl meget værdifulde. Ordet blev nu givet til vores kendte skuespiller Ghita Nørby, der gribende fortolkede livet i Theresienstadt. Herefter blev "Kol

Nidre" fortolket. Kol Nidre er en "frigivelse af løfter, afgivet frivilligt eller under tvang" og den bruges i synagogen i forbindelse med "Yom Kippur" – "Den Store Forsoningsdag". Kol Nidre reciteres ikke på hebraisk men på aramæisk.

Ordet blev nu givet til overrabbiner Bent Lexner, der berettede om sin fars oplevelser under flugten til Sverige. Den kendte sanger Eran DD sang sig ind i alles hjerter med: "Eli, Eli" (min Gud, min Gud). Den 88-årige Sonja Bandman berettede om sin dramatiske flugt fra Danmark til Sverige som 17-årig. En flugt, der var meget tæt på at koste hende livet. Musikeren Henrik Goldschmidt havde komponeret et værk til dagen, stykket handlede om hans fars flugt til Sverige. Stykket blev fremført af tre generationer: Henrik Goldschmidt, hans far og hans søn. Og til afslutning sang hele menigheden med på: En lærke letted' med musikalsk ledsagelse af Henrik Goldschmidt, og forsanger var Eran DD. Desværre var melodien ikke den vi kendte, men – smukt var det alligevel.

Under arrangementet blev det flere gange fremhævet, at de inviterede gæster var der på vegne af de, der dengang hjalp de mere end 7000 jøder over Øresund, og som ikke er mere, derfor kan det Jødiske Samfund ikke takke dem, men takke de, der var til stede i de dodes sted.

Det andet arrangement jeg deltog i, foregik på Det Kongelige Teater, gamle scene, d. 2. oktober kl. 20.00.

Arrangementet begyndte med to taler. Først var tidl. overrabbiner Bent Melchior på scenen. Jeg var imponeret over, at han holdt en tale uden manuskript, uden en pause, med et glidende og smukt sprog. Talen handlede om de mange jøders flugt – også Bent Melchior's egen, da han var en lille dreng og flygtede sammen med sine forældre og søskende til Sverige. Han mindedes de mange historier, også om de, der ikke overlevede rejsen. Han mindedes de danskere, der satte livet på spil for at redde deres jødiske landsmænd.

Herefter gik statsminister Helle

Oplæsning af skuespiller Ghita Nørby.

Thorning Schmidt på talerstolen. Hun henvendte sig primært til de udenlandske gæster, der var til stede og talte på engelsk. Statsministeren talte også om de mange redningsaktioner og hyldede de mennesker, der satte livet på spil og de mange jøder, der på denne måde blev reddet. Hun talte også om de, der ikke blev reddet og måtte tage turen til Theresienstadt, hvor en del døde og mange kom hjem med dybe sår på sjælen.

Helle Thorning Schmidt modtog senere på aftenen Raul Wallenstrøm medaljen på vegne af de, der ikke mere er i live.

Der var musik af Det Kongelige Operakor og Hamburger Singakademie, solister var Daniel Hope, violin, Gisela Stille, sopran, Randi Stene, mezzosopran, Peter Lodahl, tenor, Wolfgang Koch, baryton.

Skuespiller Karen Lise Mynster reciterede tekster af den danske frihedskæmper Morten Nielsen og den tidligere kz-fange Primo Levi.

Arrangementet, som blev overværet af Hendes Majestæt Dronningen og Hans Kongelige højhed Prins Henrik, sluttede kl. 22.30.

Emmy Reitoft

Tur til Buchenwald og Dora Mittelbau i Thüringen

Jysk Forening af Erhvervshæmmede fra Frihedskampen 1940-1945 har været på en tur til Thüringen i Tyskland i dagene 9.-13. sept. 2013. Vi var 32 medlemmer af foreningen, der deltog.

Gislev Rejser var engageret til turen med en venlig og dygtig chauffør, Christa Thrane. Ligeledes havde vi vores medlem Peter Langwitz Smith med som en fremragende og vidende guide.

Vi boede på Hotel Thüringen i byen Suhl, der ligger ca. 60 km syd for Erfurt.

Første opsamling var i Fredericia kl. 08.00, og derefter Kolding og Kliplev i det sønderjyske. Så gik turen ned gennem Tyskland med passende pauser til byen Suhl, en tur på 685 km. Der ventede middagen, og efter denne var de fleste nok tjenlige til at se dyner.

Tirsdag formiddag havde vi på egen hånd, og man kunne se byen, der gennem et århundrede har været et af Europas centre for våbenfremstilling.

Alt efter om der var krige eller ej i Europa, er det gået op og ned for byen. Murens fald i 1989 var ikke en fordel for Suhl, som pludselig skulle omstille sig til vestlige markedsnormer. I perioden fra 2. verdenskrig og i hele DDR-tiden blev størstedelen af våbnene afsat til Sovjet, arabiske lande og kommunistiske sympatisører verden over.

Efter Hitlers magtovertagelse i 1933 betød det et opsving for byen. Det nazistiske bystyre overtog ved hjælp af trusler Simon-våbenfabrikken. Simon familien var jøder, de fik en enkeltbillet til Schweitz og havnede senere i USA. Der er i Suhl et våbenmuseum samt et bilmuseum, hvilket flere af de mandlige deltagere benyttede sig af. Damerne tog en bytur.

Eftermiddagen blev brugt til at besøge slottet Wartburg, hvor Luther i sin tid oversatte Det nye Testamente fra latin til tysk. Personligt synes jeg besøget var en skuffelse, men det er jo en imponerende bygning, som var un-

der renovering. Slottet har siden 1999 tilhørt Verdenskulturarven grundet et vidnesbyrd om tysk historie og kultur.

Onsdag gik turen til Weimar, en by der er kendt for kultur. Tysklands første demokratiske forfatning blev underskrevet her efter 1. verdenskrig. Weimar lagde navn til Weimarerpublikken da nationalforsamlingen i 1919 vedtog forfatningen, der gjaldt til 1933. Byen var centrum for den tyske oplysningstid, og her boede blandt andre Goethe og Schiller.

Efter Weimar gik turen til KZ-lejren Buchenwald, hvor der som bekendt blev interneret 1.900 danske politifolk. Det skønnes, at der har været over 250.000 fanger af forskellig nationalitet, hvoraf 95.000 omkom. Kort før befrielsen forsøgte SS at rømme lejren og sendte 27.000 fanger på døds-march i retning af Dachau og Theresienstadt. 11. april 1945 blev lejren befriet af amerikanerne.

Der er af russerne opført et monument, som efter min mening er ganske grimt, men her blev foreningens krans lagt af Inge Nielsen, enke efter vores navnkundige formand C.C. Nielsen, som selv havde gjort turen rundt i forskellige tyske tugthuse, indtil han blev befriet af amerikanerne med general Patton i spidsen. Kranse blev lagt sammen med Ken Pedersen, da hans mors onkel var politimand og omkom i Buchenwald. Efter kranse-nedlæggelsen besøgte vi det enorme mindemonument, og vi drog derefter til selve KZ-lejren og besøgte den. Vejret viste sig ikke fra sin venlige side, så alle var vist glade, da vi i en lun bus kørte tilbage til vores hotel i Suhl, hvor middagen ventede.

Torsdag gik turen til Nordhausen Mittelbau-Dora. KZ-lejren er et af de klareste eksempler på, hvorledes KZ-fangerne udnyttedes som tvangsarbejdere. Her blev fremstillet V-våben, V2-raketter og V1-flyvebomber, men det var en af de bedst bevarede hem-

Inge Nielsen og Ken Pedersen lægger en krans ved mindesmærket i Buchenwald.

meligheder i nazitiden. Fremstillingen af V-våbnene foregik i haller udhugget i bjerget Kohnstein, ganske uhyggeligt, der var bitterlig koldt altid, kun 8 gr., og fangerne fik en elendig forplejning, samt blev udsat for alskens modbydelige repressalier.

I marts 1944 ankom en dansk fange, Sigfred Larsen, fra en udekommando Falkensee. S.L. har oplyst, at den første hængning han så, var der 8 mand og ved den sidste 18 mand.

7. febr. 1945 kommer 4 danske og 1 nordmand til Dora-Mittelbau, det er: Poul Erdmann, Randers, Jørgen Stendal Hansen, Odense, Jørgen Bergholt, Holmgaard og Henry Werner Jacobsen, København. 26. dec. afsendes 25 mand fra Sachenshausen, blandt de 25 var der 10 nordmænd og 5 danskere. Det var Axel Karl Rasch, Randers, Robert Hansen, Odense, Peter Schultz, Århus og Aage Belbye Schultz, Odense. I lejren har der også været en Abraham Clod-Hansen, som blev arresteret i Paris d. 10. maj 1944 pga. deltagelse i den franske modstandsbevægelse. Han blev først sendt til Buchenwald og senere til Dora, hvor han døde i febr.-marts 1945. Også Georg Møller, Ålborg og Julius Nielsen, København, har været her, og desuden var 35 andre danskere knyttet til Dora eller Sangerhausen.

Den 2. marts 45 kommer endelig lysningen, da det meddeltes, at de

skandinaviske fanger skulle føres væk, men netop denne dag under appellen i nogle garageanlæg døde Ak-sel Rasch, Randers.

Ja – en grim historie –. Ved krematoriet står et mindemonument, hvor den 91-årige frihedskæmper Mogens Sand, Svendborg, lagde Foreningens krans, vores fane var til stede, og Altid frejdig når du går blev afsunget. Dette foregik ligeledes ved monumentet i Buchenwald. En værdig og smuk mindehøjtidelighed for dem der omkom i lejrene.

Fredag var hjemrejsedag. Vi kørte fra Suhl kl. 08.00 til DDR-grænsemuseet i Teislungen, som vi besøgte, ufatte-ligt at østtyskerne i over 40 år har levet under det kommunistiske åg. Efter en begivenhedsrig tur ankom vi til Fredericia kl. 22.00, der var kø ved Elb-tunnelen, og stor omkørsel pga. reparation på Rendsborg broen over Kielerkanalen.

Ingelise Serges

Glædelig jul ønsker

Erhvervshæmmede,
Odense afdeling

Erhvervshæmmede,
Omegnsafdelingen

Erhvervshæmmede,
Sjællandsafdeling

Erhvervshæmmede,
Jysk afdeling

Allierede Krigssejleres
Veteranforening

Foreningen af Gestapofanger
fra Besættelsen

Gestapofangerne Randers

Horserød-Stutthof Foreningen

Vennekredsen i Danmark
for KZ Neuengamme

Theresienstadt-foreningen

Bernadottøgården, Roskilde

Bernadottøgården, Hadsund

Kammeraternes Hjælpefond

Fantastisk flugt fra kon

Poul Nielsen var med på det første danske hold, 31 fynboer, der den 25. nov. 1943 kom til KZ Sachsenhausen. Han fik fangenummer DN 73085 og sad i Sachsenhausen til 28. marts 1945. I lejrens arkiv har han senere fundet denne beretning om russiske fangers meget specielle flugt, og han har efterfølgende oversat den til dansk.

Lviv, Juli 1944

Over tysk besat område i Ukraine havde der raset en forbitret luftkamp. Efter at tyske jagere havde søgt at afvise et russisk luftangreb, er kampen ved at være afgjort, men nu fortsætter jagten på de forsvarende tyske jagere. En sovjetisk MIG med premierljt. Michael Dewjatajew ved rorpinden har en tysk Focke-Wulff på kornet, han trykker af, men den undviger med MIG'en i hælene. Pludselig rystes hans maskine, en glohed flamme strejfer hans krop, han er nu selv den forfulgte, en Messerschmidt har ramt hans højre vinge, så maskinen krænger over og styrter mod jorden, og han ved, hvad der her venter ham.

Hårdt såret bliver han modtaget af

slag og spark og overført til en krigsfangelejr ved Neu-Königsberg og anbragt i en barak med bl.a en del russiske fanger, flere af disse er fra flyvevåbnet og heriblandt en major, der som instruktør også har et godt kendskab til tyske fly.

For mange krigsfanger er det, ikke mindst for sovjetiske, en pligt at forsøge at flygte, og Dewjatajew bliver hurtigt optaget i kredsen ledet af majoren, der allerede er kommet langt med en flugtplan, gående ud på at grave en 30 m lang, lav tunnel, begyndende under deres barak, videre under pigtrådspærringen ca. 15 m væk, hvor vagterne patruljerede med sporhunde, til under kommandaturbygningen uden for lejren. Her ville man dag x, en lørdag nat, ved et overraskelsesangreb bryde gennem gulvet, overfalde vagten og tilkæmpe sig våben og ammunition, for derefter at forsøge at nå til den 4 km. væk beliggende flyveplads og dér bemægtige sig et fly.

Det forudgående gravearbejde med skeer, Schüsseln (spisefade af metal) og de bare næver var begunstiget af, at deres barak var bygget over jorden, så det derved opståede hulrum gav midlertidig plads til det opgravede, inden det fordelt i div. lommer blev spredt over lejrområdet.

Man var nu nået så langt, at dag x var den først kommende lørdag, det så ud til at blive overskyet og uden måneskin. For ikke at vække mistanke, spillede man som sædvanligt med de selv fremstillede kort, her skal indføjles, at da dette var en krigsfangelejr, blev fangerne ikke sat til at arbejde, men med ét blev den påtagede ligegyldighed afbrudt at et hviskende: Pas på, kommandanten kommer! Og nerverne kom på højkant, da man så, at han blev ledsaget af vagtsoldater med lange stave, som de begyndte at stikke ned i jorden. Fangerne sprang op og indtog den korrekte retstilling. Ville de blive afsløret, hvad ville der ske? Sekunderne bliver til evighed. Da – under et stød giver jorden efter. Deres tunnel er afsløret, så mange nætters hårdt arbejde er forgæves. Væk er dag x og dermed håbet.

“Ihr Schweine, jeg sender jer til helvede” gjaldede kommandantens op-

hidsede stemme og han holdt ord!

Dewjatajew var blandt de mistænkte for flugtplanen, det betød en brutal behandling og indsættelse i enecelle med efterfølgende overførsel til KZ Sachsenhausen nord for Berlin, hvortil han ankom påført dødslisten. Efter at en tyfusedepidemi blandt fangerne havde bredt sig til også at omfatte vagterne, var en streng renlighed blevet indført, det bevirkede, at alle Zugänge (nye fanger) straks efter ankomsten blev sendt i det store baderum med efterfølgende fjernelse af evt. kropshår og påføring af lusepulver. Efter denne proces fik de nye fanger deres fangenumre. Her opstod en chance for at redde Dewjatajews liv.

I KZ lejrene havde SS indført en strengt kontrolleret selvforvaltning, men det gav trods alt en begrænset mulighed for visse aktioner af en illegalt oprettet fangekomité.

Således lykkedes det at ombytte Dewjatajews fangenummer med en død lærers fra Kiew, så han derved blev registreret med en anden profession og navn. Men komitéen gjorde mere end det, på deres initiativ lykkedes det at overføre ham til et af de mest eftertragtede kommandoer, Svinestalden, her var muligheden for at overleve. Ofte, hvis ikke en vagt var i nærheden, kunne en udhungret fange luske en madrest fra SS kantine beregnet for svinene til sig, det kunne være kartoffelskræller, fiskerester, svinefoder eller lignende. Af og til kunne man også være heldig at få smuglet lidt rester med til de sultne kammerater i barakken. Men en dag gik det galt, på hjemmarchen fra stalden blev der foretaget visitation, og på Dewjatajew (nu Nikitjenko) fandt vagterne både kartoffelskræller og et sildehoved. Straffen var hård, han blev direkte overført til Block 13, strafkompagniet!

Strafkompaniet var den sikre vej til en snarlig død, få overlevede mere end 3-4 uger, da alle fanger indgik i Schuhläufer-kommandoet, hvor formålet ud over at nedbryde fangerne var at lade dem teste støvler med forskellige former for erstatningssåler. Manglen på læder til militærstøvler var stor, så fangerne blev i korrekt marchkolonne med en 15-20 kg. tung

zentrationslejr

rygsæk kommanderet til den halvcirkelformede Appelplatz, 76 gange rundt, i alt ca. 40 km. Inden for halvcirklen var i jorden, kantet med sten, anlagt 6 felter ca. 3 m. x 8 m., i disse var der afvekslende skiferstykker, sand, murbrokker, vådt ler, grus og skrot.

Under marchen blev der kommanderet fald ned, rejs op, kravl, rul, hop på stedet o.lign. 6 dage om ugen à 12 timer på dagligt en pøs kålsuppe og et par hundrede gr. brød bagt af erstatningsmel overlevede ingen i længere tid. Næsten en måned blev Dewjatajew drevet rundt, mens mange af hans medfanger brød sammen. Sammenbrud var den sikre død. Krematoriet ventede.

Kun få døgn mere, og Dewjatajew havde fulgt sine ulykkelige fæller, men endnu en gang var han heldig, det var lykkedes den illegale fangekomité at få hans nummer sat på en liste over fanger, der skulle overføres til en udekommando, Peenemünde, den flybase, hvor man eksperimenterede med udviklingen af de flyvende bomber V1 og V2 og et område, som blev anvendt som værksteder for beskadigede fly af alle typer. Fangernes hovedopgave var at aflæsse cement og grus og blande det til opfyldning i de mange bombekratre, som de allierede flys vedvarende angreb forårsagede. Arbejdsholdene var inddelt i hold på 10 mand, og efterhånden var det lykkedes at samle ét kun bestående af russere, heraf en tysktalende – russere, der kun tænkte på én ting, flugt, og blandt dem manden, der var nødvendig for at det kunne lade sig gøre, piloten Dewjatajew. Planen var at bemægtige sig et tysk bombefly og lade ham flyve det.

Men hvordan? Arbejdet med udfyldning af bombekratre foregik også tæt på området, hvor totalskadede fly var samlet på en stor flykirkegård, herfra hentede de tyske reparatører reservedele til fly, som kunne bringes i flyveklar stand igen, og da bevogtningspersonalet var reduceret til det halve for at skaffe kanonføde til fronten, lykkedes det af og til for Michail Dewjatajew at komme ind i et af de flyvrag, han ønskede oplysninger om, og der fjernede nyttige instruktioner i cockpittet.

Nu fortæller Michail selv videre: Særligt ét fly interesserede mig, Heinkel 111, det havde den rette størrelse. En januardag var vi særligt heldige, vi blev kommanderet til at fjerne sneen fra vingerne på en sådan, og det gav mig mulighed for tæt på at se, hvordan besætningen gennemførte rutinearbejdet før starten. Jeg var efterhånden overbevist om, at jeg kunne få en i luften, hvis chancen kom. Vi arbejdede omhyggeligt videre med vores flugtplan, vi havde nøje iagttaget tyskerne dagsforløb og derudfra besluttet, at middagspausen ville være det bedste tidspunkt, da overvågningen kun blev gennemført af de allermest nødvendige vagter. Hver af os kendte vores opgave, når det valgte fly skulle stormes, og vi havde bevæbnet os med sten eller jernstænger i ærmerne!

Så kom d. 8. febr. 1945.

Under bevogtning af en SS-mand og ledet af vores russiske Vorarbeiter, Sokolow, var vores gruppe på den vanlige opgave med opfyldning af de i nattens løb opståede bombekratre. Denne gang tæt på et område, hvor tyskerne havde efterset og klargjort lejrkommandantens Hei 111. Det blev middag, og klokken til deres pause

lød, og de nærmest smed, hvad de havde i hænderne og hastede til messen. Større kunne vores chance ikke blive, jeg ventede til tyskerne havde slået sig ned og gav så det aftalte tegn. Kammerat Kriwonosow tog sig af SS-vagten, og som de første styrtede Sokolow og jeg til maskinen tæt fulgt af de andre. Med min medbragte stang fik jeg hurtigt brækket den låste dør til kabinen op og fór til pilotsædet og trykkede på startknappen. – Ikke en lyd, jeg trykkede igen og igen, men viserne bevægede sig ikke, der var ingen strøm! Mit hjerte hamrede, jeg troede alt var forbi, men så vendte viljen tilbage og jeg fulgte forbindelsen til, hvor batteriet skulle være, der var intet, rædslen slog mig igen. Et fly uden batteri, det var umuligt, der måtte være en løsning. Heldigvis havde en af kammeraterne set, hvordan tyskerne ofte anvendte et mobilt batteri til at starte flyene med, og et sådant stod ikke langt væk, sandsynligvis for at kunne betjene kommandantens fly i en fart. To mand fik hurtigt rullet det hen, jeg satte det til og trykkede på startknappen, åh den fungerede! Motorerne sprang i gang, og endnu havde tyskerne ikke opdaget noget.

Propellerne begyndte at dreje og

kom op i omdrejninger, alle kogte af ophidselse. Skulle det vanvittige forehavende lykkes nu? Maskinen rullede ud på startbanen med retning mod havet, jeg gav fuld gas, og ved den rette hastighed til at lette trak jeg i "pinden" til højderoret, men den sad fast, den lod sig ikke rokke. Afstanden til startbanens begrænsning ville snart være for kort, der var kun ét at gøre, bremse ned og tage så meget af farten, at jeg kunne vende maskinen og igen prøve at lette. Jeg beordrede et par af de mindst svækkede kammerater til at bruge alle deres kræfter på at trække i "pinden", så maskinen kom i luften, den hoppede nogle gange, så lykkedes det, og imens prøvede jeg at finde årsagen til blokeringen. Endelig fandt jeg frem til den pal, der skulle aktiveres, og de udmattede hjælpere kunne slippe deres tag.

Men nu var der også kommet aktivitet på flyvepladsen. Frem væltede for-

virrede udrykningskøretøjer af forskellig art og mandskab til fly og flak (antiluftskyttskanoner). Ingen kunne forestille sig det utænkelige, der var ved at ske. Fanger, der flygtede i et kampfly! UMULIGT !!!

Vi var nu kommet til vejrs, men snart ville både Messerschmidt og Focke-Wulf jagte os, kunne vi undslippe dem? Vi var i begyndelsen af februar, skydækket hang lavt, her måtte vi gemme os, det var vores eneste chance. Af og til var en jager tæt på os, men piloten var selvfølgelig ikke interesseret i en kollision, og inden han fik os på kornet, var vi igen gemt i de tungt hængende skyer. Men nu kom faren fra en anden kant, vi var kommet over sovjetisk område, og det sovjetiske luftværn havde observeret det tyske bombefly. Det var tiden at lande, inden vi blev hårdt ramt, men hvor? Jeg så en sne- og pløredækket mark under os - vores eneste mulig-

Michail Dewjatajew

hed! Jeg gik over til landing, et kraftigt stød og et brag, da understellet brød sammen, og vi inden det endelige stop rutsjede videre i slammet. Ud, I stribede djævle, råbte jeg til kammeraterne. Nu, da den langvarige nervebelastning havde nået sit klimaks, fór de uden skam grædende ud, kastede sig ned og kyskede den slambedækkede jord! Med skudklare våben nærmede russiske soldater i hvide sløringsuniformer sig vantro det mærkelige syn.

TAVARES, kammerater råbte vi, vi er russere flygtet fra helvede! Og vi græd og lo og omfavnede hinanden.

Alle blev indlagt på lazarettet til undersøgelse, og efter en kort rekreation blev alle, bortset fra Michail, der lå delvis lammet i to måneder, indsat i kampen om Berlin. Wladimir Sokolow faldt i stormen på Rigsdagen. Hans navn er indgraveret med tusinde andre på muren i det russiske mindesmærke i Berliner Tiergarten.

Michail Dewjatajew blev efter krigen dekoreret med den højeste militære orden, Sovjetunionens Helt.

KZ Sachsenhausen / Peenemünde

På rejse tilbage i tiden...

Et møde med fortiden for en generation, der hverken kender til en hverdag i et besat land, til koncentrationslejre eller til anden verdenskrig.

Spændende ting kan ske, når man oplever noget helt ukendt. Når man får muligheden for at se noget, man ikke engang har kunnet forestille sig, og muligheden for at opleve en hel anden tid. Det skete for mig, da jeg tog med Landsforeningen af KZ-fanger fra Neuengamme-vennekredsen på deres årlige pilgrimstur til Tyskland. Besøgene til de tidligere koncentrationslejre, Neuengamme og Bergen-Belsen, og turene for at mindes de faldne under Anden Verdenskrig, var som at træde ind i en helt ny verden. En verden, jeg bestemt ikke var bekendt med. En verden, hvor sult og kulde ikke bare er to ord man har læst i et H.C. Andersens eventyr, hvor roesuppe er et decideret måltid, og hvor overlevelse er en hård kamp.

Koncentrationslejren Neuengamme var en lejr, der eksisterede fra 1938 til 1945, og havde sammen med sine satellitlejre ca. 100.000 fanger, hvoraf der døde mindst 42.900 fanger, blandt andet på grund af deres levevilkår og savelignende arbejdsforhold.

Bergen-Belsen er en koncentrationslejr, der eksisterede fra 1941-1945, hvor der omkom omkring 70.000 ud af 120.000 fanger. Fangerne levede under forfærdelige forhold, og briterne fandt, ved befrielsen d. 15. april 1945, flere tusinde ubegravede lig, der lå rundt omkring i lejrene, og flere tusinde syge fanger.

Skulle man en dag befinde sig på Bergen-Belsens museum, kan det anbefales at se de videoer, briterne optog under befrielsen af lejren. Det er ikke for sarte sjæle, og viser detaljeret hvor afskyelige forhold, fangerne levede under. Det gjorde stort indtryk på mig at se, hvordan fangerne var blevet så vant til omstændighederne, at de ikke længere reagerede, når de gik forbi de omkringliggende lig, man intet havde gjort for at fjerne. Det gjorde mig rasende på deres vegne, fordi længere tids tilfangetagelse og grusom behandling havde fået bugt med deres naturlige medmenneskelighed, og udfordrede i høj grad det

romantiske billede, jeg tror mange har, af befrielsen.

Både Neuengamme og Bergen-Belsen var forfærdelige steder, som uden tvivl har været et helvede for mange. Det var en stor oplevelse at se og opleve en tidligere koncentrationslejr, som stadig bærer præg af den mørke fortid. Selv om vi alle har hørt eller læst om dem, er forestilling og virkelighed sjældent det samme.

For mig var det en meget ambivalent følelse at være der. Jeg kunne ikke undgå at have en knude i maven og en konstant følelse af ubehag, som ikke passede sammen med selve omgivelserne på stederne, der begge var meget harmoniske med store, åbne, grønne arealer. Jeg havde en klar forestilling om, at det ville være et trist og gråt område, hvor hverken græs eller træer kan vokse, og solen ikke skinner. Et sted, der ville reflektere den fortid, områderne har.

Trods tidens formildende tegn dannede besøgene et klart billede af, hvordan forholdene var under krigen i koncentrationslejrene. Det er ingen hemmelighed, hvor forfærdelige disse steder har været, men det er virkelig svært at forstå, hvor slemt det virkelig var, og de umenneskelige forhold fangerne dagligt levede under, der gjorde hver dag til en kamp for livet.

Det gør det ikke lettere at forstå, hvis man som jeg er en del af en generation, der ikke har en direkte relation til krigen, men blot har læst om den i en støvet historiebog. Når man er vokset op i en tidsalder, hvor begrebet krig er en surrealistisk størrelse, og noget der kæmpes langt væk fra hjemmet. Vi frygter ikke mænd med pistoler, men masseødelæggelsesvåben og terrorisme. Og vi forstår ikke, hvad sult og mangel er, medmindre Netto løber tør for den økologiske minimælk, vi skal bruge for at lave vores morgenlatte.

Det er en generationskløft, der ikke må undervurderes – det er helt forskellige tider. Derfor er det vigtigt, at vi værner om minderne fra Anden

Pernille sammen med Helle Sørensen, formanden for Landsforeningen af KZ-fanger fra Neuengamme - vennekredsen.

Verdenskrig og koncentrationslejrene, fordi tiderne har ændret sig, og vi bevæger os langt væk fra, hvor vi engang var, og fra en periode som er en vigtig del af vores historie.

Det var en uforglemmelig og stor oplevelse at være på denne tur sammen med Landsforeningen af KZ-fanger fra Neuengamme-vennekredsen. Konfrontationen med den meget grimme fortid vækkede nogle følelser og tanker, jeg ikke havde forventet. Men det var også en uforglemmelig tur grundet selskabet, der overraskede mig endnu mere med sin gejst og åbenhed, over for de spørgsmål, jeg kunne stille, der må have virket så simple, at de har grænset til dumhed.

Det har givet et indblik i en hård hverdag, og ikke kun hverdagen i en koncentrationslejr, men også hverdagen i hjemmet, mens Danmark var besat. Det gav også en stor respekt for dem, der kæmpede for os, og en taknemmelighed for de rettigheder og den frihed, vi nyder godt af i dag. Et indblik jeg har tænkt mig at give videre til mine børn engang, så de ikke går og tænker, at ham Gestapo må have været et effektivt røvhul, hver gang de læser om en anholdelse under Anden Verdenskrig, lige som deres mor alt for længe troede.

Pernille Ramsdahl

Med Erhvervshæmmede på tur ti

Vores tur til Hamburg begyndte den 8. september, hvor vi kørte fra Bernadottegården kl. 8.30. Vi var 26 personer, hvoraf fem var tidligere aktive – to tidl. krigssejlere og tre tidl. KZ-fanger – syv var enker/ægtefæller/samlevere. Ældste deltager var 93, gennemsnitsalderen var ca. 75 år. Finn (F1) fra Ditobus var vores chauffør og Finn Verner Nielsen (F2) sad, som sædvanligt, på guidesædet og sørgede for, at vi fik alle relevante informationer

Denne gang gik turen over Rødby-Puttgarden, men inden vi kom så langt, serverede vores "busdasse" Marianne Rüszt rundstykker og kaffe, samt en lille en til os alle. En af deltagerne havde været i det nærliggende supermarked, hvor han havde lånt (efter at have fået lov) en indkøbskurv på hjul, så Marianne kunne transportere sit udvalg af flasker rundt uden at skulle forslæbe sig.

Vel ankommet til Tyskland stiledede vi straks mod det første supermarked, så vi kunne indkøbe forsyninger til værelserne til de næste dage.

I Heiligenhafen spiste vi frokost på restaurant Seeteufel, og derefter gik turen videre mod Hamburg. I de næste 6 dage skulle vi bo på hotel Lohbrügger Hof i Bergedorf, og her var vi ved ca. 17-tiden. Der var tid til at pakke ud og se på omgivelserne. Kl. 18.30 var der middag i et lokale, som vi fik lov til at

Hele rejsegruppen foran bussen.

benytte alle aftener på hotellet. Til midt dagen fik vi besøg af Christine Hatzinger, som tidligere har været ansat hos lederen i Neuengamme, Dr. Garbe.

Christine har venner i Danmark, og flere af os kender hende. Christine spiste sammen med os, og efter middagen fortalte hun lidt om, hvordan det var at have Neuengamme som arbejdsplads, og om hvordan det er at være tysker,

især når man har familie, der er nazivenlige.

Det havde været en lang dag, og efter middagen med kaffe og Christines besøg var vi alle trætte og gik til ro. Vi skulle jo også være udhvilede til næste dags oplevelser.

Mandag morgen sad vi i bussen kl. 9.00, efter at vi havde fået en dejlig morgenmad. I dag var det en rigtig "turistdag", idet vi skulle besøge Wunderland.

Wunderland har til huse i et gammelt pakhús, og indenfor rummede dette ca. 12.000 m. modeljernbaner, et stort antal togsæt, fly, der lettede og landede ca. hvert andet minut, små bitte mennesker, kornmarker, bygninger, byer – ja, alt muligt. Vi gik fra det ene rum til det andet – pludselig blev det helt mørkt, og modellen blev oplyst af tusindvis af lys, som illustrerede natten. Der var Tyskland, Alperne, Ishavet med skibe og isbjerge, der var Ishavskatedralen, der var slotte og broer, selv Storebæltsbroen var kommet med, og der var også blevet plads til Olsker Rundkirke på Bornholm samt Pippi Langstrømpe. Det var en meget spændende oplevelse. Modeljernbanen bliver stadig udbygget, og der vil endnu gå nogle år, før den er færdig.

Fra Wunderland i Hamburg.

Hamburg

Efter nogle timer på dette spændende sted kørte vi med bussen igen den gamle danske bydel Altona. F2, der igen sad på guidesædet, fortalte om bydelen og de bygninger vi så.

Frokosten indtog vi på en meget fornem gourmet restaurant: "Landhaus Scherrer". Turen fortsatte gennem Reberbahn – hvor der dog ingen udstigning var – og ad omveje nåede vi vores hotel i Bergedorf.

Efter middagen kl. 18.30 genoptog vi vores succes fra sidste tur med at holde "Åbent værelse". Dette gjorde vi blandt andet, fordi der denne gang var 7 nye deltagere med, og vi ville gerne, at de hurtigt skulle føle sig hjemme i gruppen. Der var hurtigt nogle, der gerne ville åbne døren. På alle værelser var der forskelligt "guf" og drikke – varmt eller koldt. Alle var med til at besøge hinanden på denne måde. Der blev snakket og hygget over alt til langt ud på aftenen.

Tirsdag morgen sad vi igen i bussen. Turen gik denne dag til KZ-lejren Neuengamme, hvor bl.a. turens tre KZ-fanger opholdt sig i kortere eller længere tid i 1944-45. Med os var Frank Lehmann, han er dansktalende guide med meget stor viden om 2. Verdenskrig og også om Hamburgområdet. Først skulle vi lige besøge en lille udekommmando til Neuengamme, Oortkaten, hvor der også sad danske fanger. I Neuengamme besøgte vi først Danmarksstenen og Muselmanden, her lagde Henning Jensen og Mogens Henrik Nielsen hver en buket, mens Jørgen Hansen stod med Bernadotttegårdens modstandsflåne. Herefter så vi Haus des Gedenknes, hvor de hvide bannere, med navnene på de afdøde fanger fra lejren på de røde vægge, gjorde et stort indtryk på alle deltagerne.

Nu var tiden inde til, at vi skulle mødes med lederen af hele Neuengamme-komplekset, Dr. Detlef Garbe. Vi mødtes i et af de store mødelokaler, hvor vi fik en generel orientering om, hvad der sker i Neuengamme. Der var mulighed for at stille spørgsmål, vi fik kaffe, der blev fotograferet, og Dr. Garbe var meget interesseret i at høre de tre fangers historier og – ikke mindst – at tale med vores to krigssejlere og høre deres historier. Vi sluttede besøget hos Dr.

Garbe med at spise vores medbragte frokost – brød, smør, pålæg og ost.

Vi så nu Klinkerwerke, stikkkanalen, som blev gravet af fanger, tongrube, hvor fangerne gravede ler til Klinkerwerke. Vi nåede ikke at se museet, da dette lukkede kl. 16.00 – ærgerligt! Men det må vi have til gode til en anden gang.

Tilbage til hotellet var der lige tid til et lille hvil inden middagen. Efter denne sluttede vi af med en kop kaffe, hvor vi havde bedt de tre tidligere fanger om at fortælle om deres liv i lejren. Henning og Harry var i Neuengamme i kort tid før de blev ført til udekommandoerne Versen og Dalum, så det blev Mogens Henriks bevægende historie, der afsluttede denne dag.

Onsdag begyndte vi dagen i Bullenhusen Damm, en udekommmando i en gammel skole i Hamburg. Her sad en stor gruppe fanger - blandt andet en

Eli Larsen lægger blomster ved mindesmærket på Ohlsdorf kirkegården.

Dessauer Ufer set fra vores havnerundfart.

Fra festaftenen, Søren Ravndal synger.

del danske – i krigens sidste måneder. Dagen gik med at rydde op i ruinerne i Hamburg og rense de mursten fra de bombede bygninger, der kunne genbruges. Men Bullenhusen Damm blev mest kendt for den forfærdelige hændelse, der fandt sted her natten mellem d. 21. og 22. april 1945.

20 jødiske børn var blevet udskrevet fra Auschwitz til Neuengamme, børnene var mellem 5 og 12 år. I Neuengamme blev de i flere måneder udsat for forsøg med tuberkelbaciller, idet man mente, at jøderne reagerede anderledes på tuberkulose end ariske racer. Da krigen nærmede sig sin afslutning, ville man udlette alle spor af denne grusomme ugering. Derfor transporterede man børnene og deres vogtere til skolen ved Bullenhusen Damm. I kælderen hængte man dem alle, og gravede papirer og andre belastende ting ned, hvor man ikke troede at det ville blive fundet. I dag er kælderen et fint lille museum, hvor børnenes historier er fortalt, og uden for er der en lille rosenhave, hvor Harry Henriksen plantede en rose. Rosenhaven var desværre slet ikke vedligeholdt, hvilket vi alle var kede af.

Udenfor døren til skolen var der et mindesmærke for de fanger, der sad i Bullenhusen Damm, her lagde Jytte Sass en buket, Steen Grosen stod med fanen begge steder.

Turen gik videre til Ohlsdorf parkkirkegård, som rummer 235.000 grave og strækker sig over 391 hektar – måske er det verdens største kirkegård. Der var store veje, så bussen kunne

køre rundt derinde. Vi indtog dagens frokost i en af kirkegårdens cafeer: "Café Fritz". Cafeen lå sammenbygget med et krematorium, der dog kun rummede urner, der stod i reoler, så de pårørende kunne komme der og besøge deres afdøde. Efter frokost lagde vi blomster ved mindesmærket for 29 nationer, bl.a. for Danmark. Eli Larsen lagde blomsterne, Steen Grosen stod med fanen.

Vi kørte nu til dagens sidste destination: udekommendoen Dessauer Ufer – et af de gamle pakhus, der ligger med bagsiden ud til Elben. Det var meget svært at få tilladelse til at se denne udekommendo, da pakhuset i dag bliver brugt og ejes af en privatperson. I sidste øjeblik lykkedes det, og vi fik lov til at se såvel underetagen, der kunne vi se, hvor højt vandet stod ved højvande, når fangerne blev gennet her ned under luftalarm. Intet under, at så mange af de fanger – også danske fanger – der var i denne udekommendo døde. Ovenpå kunne vi stadig se bjælkerne, hvor fangerne havde ridset navne m.m. Vi så ikke førstesalen, men vi fik fortalt, at der i en periode sad kvinder, der var kommet fra Ravensbrück.

Tilbage på hotellet var det en gruppe, der var træt efter de mange intensive oplevelser, denne dag havde budt på. Dagen havde givet anledning til stor eftertænksomhed og taknemmelighed hos os alle, tror jeg. Vi drak kaffe sammen i restauranten, og derefter var vi vist alle klare til at tørne ind.

Så var det blevet torsdag, den sidste

hele dag i Hamburg. Vi sad atter i bussen kl. 9.00, og denne dag gik turen til Hamburg Havn, hvor vi skulle på en havnerundfart i to timer. Frank Lehmann var igen i dag vores guide. Vi havde lejet en barkasse, der passede til vores gruppe, og hvor det ikke genevandre andre, at vi fik guidning på dansk.

Det var en interessant tur, hvor vi blandt andet så Dessauer Ufer fra Elben. Der var rigtig meget at se fra krigens tid, men også interessante steder, hvor vi så det "nye Tyskland" med kæmpe containerskibe, der blev læsset og losset med computerstyrede kraner – helt uden brug af menneskehænder. Dagens frokost indtog vi lige ved stedet, hvor rundfarten stoppede – fiskerestaurant Hafenblick – hvor vi fik fiskefilet'er med kartofler og salat. Herefter var der mulighed for at shoppe i Hamburg eller at tage tilbage til vores hotel.

Middagen blev – igen – indtaget kl. 18.30 og derefter havde vi – sædvanen tro – festaften. Igen blev det en hyggelig aften, hvor vi fik rørt lattermusklerne, fik lidt god vin, kaffe m.m., stemningen var god, gruppen havde det rigtig godt med hinanden, og vi nød alle den sidste aften i hinandens selskab.

Fredag morgen. Så er det igen store rejsedag, der er travlhed, kufferterne skal pakkes, vi skal tjekke ud, vi skal lige huske det hele. Så sidder vi igen i bussen, med kurs mod nord. Undervejs gjorde vi et kort ophold i Frederichsruhe, hvor de hvide busser i april 1945 opholdt sig om natten, og hvor mange fanger overnattede i skoven. Vi besluttede, at turens sidste besøg skulle være ved mindesmærket for Cap Arkona, der – sammen med to andre troppe-transportskibe – fejlagtigt blev bombet af englænderne i krigens sidste dage. Englænderne troede, at det var tropper og materiel, i virkeligheden var det kz-fanger fra Neuengamme, der var blevet stuvet ombord og sejlet ud i bugten. Dette bombardement kostede mere end 6000 mennesker livet. Vi spiste vores frokost i restaurant Am Kiebitzberg, der ligger lige ved mindesmærket, og derefter gik turen til Roskilde, hvor vi var kl. 19.00.

ER

Faldskærme har deres egen historie

St. Mère Église, som den ser ud idag med en dukke af John Steele hængende i sin faldskærm på et af kirkens sidespir. Foto: Wikipedia

Hvordan må han ikke have følt det, den unge faldskærmssoldat, der stod i den åbne dør i flyet, parat til at springe ud - i fjendeland? Vi har set i tv-dokumentarfilmene om Anden Verdenskrig, hvordan soldaterne én efter én, uden tøven, sprang - og kun kunne give sig Gud i vold og håbe på ikke at blive observeret af fjenden. Men ikke alle nåede ned i live.

Det mest kendte eksempel på en faldskærmssoldat, der overlevede et udspring under meget farlige og dramatiske omstændigheder, er John Steele (1912-1969), den amerikanske paratrooper (faldskærmssoldat), som var blandt dem, der natten før D-dag (5.-6. juni 1944) - ved en fejltagelse - blev kastet ud over landsbyen Sainte-Mère-Église i Normandiet. Byens torv var fyldt med tyske soldater, så faldskærmssoldaterne var lette ofre.

John Steele var en af de få, der overlevede. Hans faldskærm hang fast i et af de bageste spir på kirketårnet og efterlod ham hængende på bagsiden af kirken, hvorfra han var vidne til det, der er beskrevet som et blodbad på faldskærmssoldaterne. Han var såret, men spillede død og hang slapt ned i to timer, inden tyskerne tog ham til fange.

John Steele flygtede senere fra tyskerne og sluttede sig til sin afdeling igen. Beretningen om ham kan læses på nettet, og på kirketårnet er der i dag til minde om John Steele en faldskærm og en dukke, der viser, hvorledes hans faldskærm var fanget af spiret.

Faldskærme var også af afgørende betydning for danske modstandsfolk. Jens Toldstrup fortæller i sin bog "Uden kamp - ingen sejr" om den første nedkastning: "...Den store maskine kom glidende gennem mørket lige hen imod os i ganske lav højde. Lygterne blev tændt, signalet afgivet, og efter at maskinen havde kredset nogle gange over pladsen, kastede den sin dyrebare last.

Kun den, der har oplevet et sådant øjeblik, kan forstå de følelser, som gennemstrømmer folkene på pladsen. Før maskinen kommer, står man i mørket med følelsen af at være omgivet af fjender på alle sider. Men pludselig får man så et håndtryk fra nogen, der kommer som venner.

I et sådant øjeblik følte man sig som allieret.

I samme øjeblik som de syv store, hvide skærme hang deroppe i luften, var alt, hvad der havde med betænkeligheder og frygt at gøre, som blæst bort,

Studenterkjole syet af faldskærm. 1946.

og vi følte os sejrsslolte.

Medens vi var i færd med at rulle skærmene sammen, kom maskinen tilbage og tog en runde over pladsen, og der blev med en lygte blinket ned til os. Vi ville gerne have råbt et farvel og tak, men nu var der ikke tid til at svømme hen i stemninger og følelser. Der skulle arbejdes, idet instruksen lød på, at vi skulle være borte fra pladsen senest tyve minutter efter, at nedkastningen havde fundet sted.

Vi modtog seks beholdere, såkaldte containers, med våben og sprængstoffer samt en faldskærmsmand, Viggo..."

Faldskærmenes historie har et slutkapitel af en helt anden og festligere karakter, og opfindsomheden var stor, når det gjaldt om at udnytte den store skærms gode, stærke stof. Selv brudekjoler blev der syet af det, og på Besættelsesmuseet i Aarhus er der en udstilling af andre smukke eksempler på anvendelse af faldskærme.

Og selv kunne jeg i 1946 glæde mig over min studenterkjole, som min mor havde syet af en faldskærm, som min bror havde fået som medlem af en sabotagegruppe.

Kamma Ankjærø

Generalforsamling i Erhvervshæmmede, Sjælland

Den 27. oktober var der generalforsamling i Sjællandsafdelingen. Som i de seneste par år blev arrangementet holdt på Margrethegården i Roskilde. 49 personer havde fundet vej hertil.

Generalforsamlingen blev åbnet af foreningens nye formand, Marianne Rüz, som bød velkommen til de fremmødte, hvorefter hun bad om forslag til en dirigent. Bestyrelsen pegede på Ingrid Hjarnaa – denne blev valgt uden modkandidater.

Ordet blev igen givet til Marianne Rüz (MR), der aflagde beretning for året, der var gået. MR sagde bl.a.:

”Vi må desværre konstatere, at det kan mærkes på medlemstallet, at der bliver færre og færre modstandsfolk, kz-fanger, krigssejlere og enker. Foreningens medlemstal falder med 4-8 pr. år. Det skyldes dels dødsfald, dels flytning, hvor man ikke husker at give besked om adresseforandringen til Erhvervshæmmede. Det er det samme billede, Arbejdsskadestyrelsen, som vi har et rigtigt godt samarbejde med, ser, med et fald i antallet af sager på ca. 10 % pr år. Heldigvis kommer der også nye medlemmer til, så medlemstallet er nu på ca. 150.

Foreningen har arrangeret to rejser i 2013 – i maj til Grænselandet og i sep-

tember til Hamburg-området. Jeg synes, at vi på begge ture havde nogle gode og oplagte rejsedeltagere, som hver især bidrog til, at vi havde et godt kammeratskab og fik nogle gode oplevelser.”

MR fortsatte sin beretning med at omtale bestyrelsesmøder, møder afholdt med bestyrelsens medvirken, mærkedagene på Bernadottegården og – ikke mindst – branden på Frihedsmuseet, hvor man endnu ikke har fundet gerningsmanden.

MR fortsatte:

”I år er det 70 år siden, at regeringen d. 29. august 1943 sagde fra over for de tyske krav og gik af. Dagen blev højtideligholdt bl.a. i Mindelunden, hvor flere medlemmer havde den ære at være inviteret og blive modtaget som æresgæster. Der blev holdt taler, vores statsminister var hovedtaler, og de allierede lande var også repræsenteret og lagde ligeledes krans ved det store monument. Mange faner var til stede – også Bernadottegårdens modstandsfane var med, og de fire værn stod æresvagt. Ikke mindst Dronningens tilstedeværelse viste, hvilken skelsættende dato den 29. august er i danskerne bevidsthed. Det blev nævnt, at denne højtidelighed i år ville blive

Foreningens formand, Marianne Rüz, aflægger beretning.

den sidste officielle markering af datoen.

Oktober 43 – redningsaktionen af de danske jøder. Denne enestående og omfattende danske indsats for landsmænd blev også markeret mange steder i 70-året. Mange var inviterede i Synagogen og andre var inviteret i Det Kgl. Teater til en international kunstnerisk oplevelse. Her var hele regeringen til stede, og statsministeren modtog en medalje fra Raoul Wallenberg Foundation på vegne af alle de mennesker, der på hver deres måde hjalp med redningsaktionen. Også her viste Dronningen sin anerkendelse ved sin tilstedeværelse.”

MR fortalte herefter om bladet ”Modstandskampen”s situation, der er den, at antallet af abonnenter falder fra år til år, således at der nu kun er ca. 375 medlemmer. Det er realistisk at bladet fortsætter indtil maj 2015, og at det nok derefter må stoppe. Bladets drift giver årlige underskud – disse dækkes ”Anholtkontoen” – penge, der er fremkommet fra salget af feriehuset på Anholt for nogle år siden. Deltagerne blev opfordret til at læse redak-

Et udsnit af de fremmødte medlemmer.

tør Peter Eigenbroths referat fra mødet i septembernummeret af "Modstandskampen".

Herefter overlod formanden sin beretning til generalforsamlingen.

Ingen ønskede at kommentere beretningen, som derefter blev enstemmigt godkendt med akklamation.

Dirigenten gik nu til næste punkt, som var regnskab. Dette var blevet uddelt. Kasserer Kirsten Kurland gennemgik posterne, og regnskabet – som indeholdt delregnskaber fra foreningen, rejsegruppen, modstandsgruppen på Bernadottegården og Anholtkontoen – blev godkendt med akklamation.

Næste punkt på dagsordenen var: Indkomne forslag. Der var ikke indkommet nogle forslag.

Valg: Følgende var på valg: Kasserer Kirsten Kurland blev genvalgt, best. medlem Benny Edgar Rasmussen blev genvalgt, best.medlem Elsebeth Amstrup Larsen blev genvalgt, det samme var tilfældet med best.suppleant Emmy Reitoft.

Per Johansen modtog genvalg som revisor, hvorimod revisorsuppleant Peer Jensen ikke ønskede at modtage genvalg. Her valgtes Helle Elmgreen som ny revisorsuppleant.

Sidste punkt på dagsordenen var evt. Emmy Reitoft ønskede ordet for at bringe 2 hilsener fra medlemmer, der ikke kunne være til stede på grund af sygdom: Rigmor og Povl Kildemoes samt Birthe og Günther Frölich.

Herefter var generalforsamlingen afsluttet, dirigenten takkede for god ro og orden.

På grund af det fine regnskab, var den efterfølgende lækre frokost gratis for alle medlemmerne. Snakken gik livligt, og stemningen var god, indtil der var almindeligt oprud ved 15.30-tiden.

Ref.: Emmy Reitoft

Poul Brandt, Warmi Hansen, Lilian Berg, Jørgen Viggo Nielsen, Martin Frøland, Jørgen A. Leth, Erik Hauberg, Aase Beck Eigenbroth, samlet ved mindesmærket i Frøslevlejren.

Kammeraternes Hjælpefonds årsmøde holdtes i år i Frøslevlejren.

Dagen før mødtes forretningsudvalget og Erik Hauberg med ægtefæller på kirkegården i Svenstrup på Nordals, hvor Mogens Dyre, som døde sidste år, er begravet i de ukendtes grav. Mogens Dyre var i mange år medlem af KHS bestyrelse, heraf 19 år som næstformand og 6 år som formand.

Martin Frøland lagde en krans på graven.

Lørdag formiddag holdtes årsmødet med 9 deltagere. 2 medlemmer var forhindret.

Det forløbne år havde ikke bragt større begivenheder i fondens virke.

4. maj i Mindeparken var som sædvanlig den vigtigste begivenhed (se Modstandskampen 2013, nr. 2). Der var almindelig tilfredshed med forløbet.

Warmi Hansen og Poul Brandt blev genvalgt som henholdsvis næstformand og kasserer. Aase Beck Eigenbroth havde efter mange år som sekretær bedt om at måtte ændre status til

menigt bestyrelsesmedlem. Som ny sekretær valgtes Erik Hauberg, som bor på Als. Han har i mange år været medlem af bestyrelsen og var med til at varetage praktiske opgaver omkring Kegnæshuset.

Til 4.maj-udvalget genvalgtes Poul Brandt, Martin Frøland, Warmi Hansen, Hans-Henrik Høy og Jørgen Viggo Nielsen, og nyvalgtes Jørgen A. Leth.

Den traditionelle afsyngelse af "Altid frejdig" som afslutning på mødet blev udsat til om eftermiddagen, da KH nedlagde en krans ved mindesmærket for de fanger i Frøslevlejren, som blev deporteret til Neuengamme og som omkom dernede.

Efter frokosten, hvor, traditionen tro, bestyrelsesmedlemmernes ægtefæller var indbudt til at deltage, var der arrangeret en rundvisning i Frøslevlejren ved en lokal mand, Bent Hansen, som fortalte om lejren og især gennemgik museet.

Aase Beck Eigenbroth

Julehilsen

Gruppen af tidl. modstandsfolk, kz-fanger, krigssejlere, enker og ægtefæller ønsker alle bladets læsere en rigtig glædelig jul og med alle gode ønsker for det nye år.

Kæreste læsere

Et stort ønske om en dejlig og glædelig jul og et godt nytår til jer alle. Samt en særlig tanke til alle dem, der ikke er her mere.

Her fra vores lille sekretariat i Arbejdsskadestyrelsen, som har fornøjelsen af at behandle bl.a. sagerne efter lov om erstatning til besættelsestidens ofre, skal jeg forsøge at lave en årsberetning til jer om året 2013 med de primære højdepunkter i forbindelse med jeres sager.

Vi har i anledning af dette julenummer til Modstandsbladet fået taget et foto af os, der behandler jeres sager, så I kan få sat ansigt på vores navne.

Fra højre er det Käte Morell, og hun har det primære ansvar for anerkendelser og afgørelser i enkesagerne samt medicinregninger og tandbehandlinger, herefter står Mette Thiesen som er chef for sekretariatet, i midten står Stephan B. Reinemer, som står for aktindsigt, og ved siden af ham står Pia Ramsdal, som er ved at blive oplært i enkesagerne. Både Stephan og Pia tager sig også af opgaver med leveattester og regulering af ydelser i sager om udlændinge. Yderst til venstre står jeg, som er jurist og daglig ansvarlig for anerkendelse, genvurderinger og de øvrige juridiske opgaver på området.

Vores lille enhed tager sig også af andre type sager end sagerne efter loven om erstatning til besættelsestidens ofre. Der er tale om SU-sagerne, brugerundersøgelser, donorsager m.m. Den 1. januar 2014 bliver vi flyttet til et andet sekretariat her i styrelsen, som hedder politisk og juridisk sekretariat. Men vi fortsætter uændret med vores opgaver på jeres område.

2013 har båret præg af de mange spændende henvendelser fra både jer og andre, der har interesse for området og besættelsestiden. Vi forsøger efter bedste evne at besvare dem så hurtigt som muligt samt i den rækkefølge, de kommer ind.

Omkring årsskiftet og de første par måneder i det nye år er vores enhed travlt optaget af den årlige regulering af de løbende ydelser efter loven. Her er det særligt modtagerne i udlandet, der kræver en særlig indsats, idet vi ikke automatisk får oplyst af SKAT, hvordan indkomstforholdene er. Hvad

angår alle jer, der modtager månedlige ydelser, og som er bosiddende her i landet, foregår reguleringen på grundlag af økonomiske oplysninger fra SKAT. Når vi har disse ting på plads, foretager vores beregnere selve reguleringen af beløbet for hver eneste modtager efter loven.

Starten af kalenderåret 2013 bar præg af, at vi har haft den store glæde af få Stephan og Pia R. som nye kollegaer i sekretariatet. I samme periode havde vi i arkivet glæde af at have de to tidligere sagsbehandlere Ebbe Schultz og Jan Kolbjørn. De har gennemgået en række meget gamle sager, da man ville forsøge at samle eksempler til brug for et forskningsprojekt. Vi havde alle glæde af at have de to erfarne herrer på BZ-området i huset.

Den 4. maj var Helle fra bogholderiet, min datter og jeg med i Mindelunden og fejre denne mærkedag. Det var endnu engang en rørende oplevelse at gå rundt med flokken fra Bernadottegården og se på kransenedlæggelsen, samt overvære den efterfølgende højtidelige aftenstund med taler og gåturen blandt de mange, som har betalt med livet som indsats for et frit Danmark. En minderig og smuk forårsaften.

I løbet af sommeren havde Mette og jeg et møde med den jurist fra Ankestyrelsen, som behandler de sager, hvor vi har truffet en afgørelse, og hvor der bagefter indgår en klage over afgørelsen. Det var godt at få sat ansigt på hinanden, og vi ser muligheder for et fortsat godt samarbejde både mellem dem, jer og os.

I forbindelse med 70-års dagen for den 29. august 1943 deltog jeg først i højtideligheden ved mindestenen på Bernadottegården med efterfølgende frokost. Og om aftenen i Mindelunden, hvor jeg stod med de mange andre, der sendte en tanke tilbage i tiden til den 29. august 1943, og en tanke til alle jer, der har betalt så stor en pris. Det var meget højtideligt med både vores Dronning og statsminister, men mest af alt fordi så mange af jer var til stede enten fysisk eller i tankerne.

Af respekt og for at mindes 70-års dagen for den 29. august 1943 har regeringens med Mette Frederiksen som minister for Beskæftigelsesministeriet taget initiativ til, at der blev udbetalt en ekstraordinær hædersgave på 10.000 kr. til samtlige modtagere af ydelser

Kathrine Bundgaard Nielsen, Pia Ramsdal, Stephan B. Reinemer, Mette Thiesen, Käte Morell.

efter loven om erstatning til besættelsestidens ofre.

I efteråret 2013 er der udkommet en ny informationsfolder på jeres område. Set i lyset af de mange enkesager er der nu produceret en enkepjece. Den er i første omgang skrevet på dansk, men en engelsk udgave er under udarbejdelse. Der er dog flere forhold, som er lidt anderledes, når man behandler en enkesag, hvor enken bor i udlandet.

I starten af november deltog Mette T. og jeg ved den årlige generalforsamling i Landssammenslutningen af Erhvervshæmmede fra Frihedskampen – Sjællands afdeling, Der var også en repræsentant fra den jyske del, og det var en fornøjelse også at tale med ham.

Senere i november måned var der endnu en helt unik oplevelse på plakaten. Der var foredrag af Helge Milo, som var medlem og bombeekspert i Churchill-gruppen i Ålborg. Udover muligheden for at høre Helge fortælle samt høre de spørgsmål, der var, viste han også en lille film om modstandsgruppen og deres arbejde. Det var meget inspirerende og spændende.

Siden oktober måned har vores arbejde her i afdelingen været præget af dels arbejdet med udbetalingen af den ekstraordinære hædersgave, og dels sagsbehandlingen af de ca. 45 nye sager vi har modtaget.

Vi er vant til at høre mange ting, når vi fortæller, at vi arbejder med jeres sager. Én at de nok største skrøner er, "at der ikke kan være mange sager tilbage". Derfor tænker vi, at det her kan være relevant at fortælle jer, hvordan vores aktuelle statistik på sagerne ser ud. Derfor kommer denne opgørelse over aktive sager lige nu.

Vi har i dette efterår 1.599 verserende BZ-sager, heraf er 367 oprindelige mod-

tagere, som er jer, der er anerkendt som modstandsfolk/krigssejlere/KZ fanger m.m.. Herudover er der 1.232 sager om enker/enkemænd. Hvad angår den geografiske placering, er der tale om 358 sager med bopæl uden for Danmark og 1.241 sager med bopæl i Danmark.

Vi trives i vores lille sekretariat og

har alle en fælles forståelse af, at vi er heldige, fordi vi får lov til at arbejde med sagerne fra 2. verdenskrig, og vi har stor respekt for alt det, I var mange der gjorde under besættelsestiden. Det er noget arbejde, som vi alle tillægger stor respekt og tager meget alvorligt for at administrere bedst muligt.

Vi ser frem til at fortsætte arbejdet i 2014, og hermed vil jeg slutte af for denne omgang.

*Glædelig jul og
et lykkebringende nytår til jer alle
Fra os alle i sekretariatet
ved Kathrine Bundgaard Nielsen*

Leo Emil Danstead

(tidl. DAMSTAD) 18-06-1921 – 24-12-2005

Leo Danstead var dansk krigssejler, og undertegnede har gennem flere år haft kontakt gennem brevsveksling med Leo og hans engelske hustru, Margareth, mens de var bosiddende i England. Efter Leos død i 2005 har Margareth Danstead deltaget i dansk kurser på Den internationale Højskole i Helsingør for at bedre at kunne lære noget om danske forhold og at tale med Leos familie.

Under disse ophold i Helsingør har Margareth Danstead flere gange besøgt os i Roskilde og et par gange været sammen med herboende gamle modstandsfolk og tidl. krigssejlere på Bernadottegården/Bernadotteparken i Roskilde. Under disse besøg talte vi naturligvis om Leo og Margareths tid sammen, og det var derfor naturligt at bede Margareth om et lille bidrag om Leo til "Modstandskampen".

Mogens Henrik Nielsen

Leo blev født og voksede op i den lille fiskerby Nibe, som ligger ved Limfjorden. Han elskede alt, hvad der havde med søen og havet at gøre, og det er blevet fortalt, at han kunne svømme, før han kunne gå, og han havde sin egen lille robåd som 7-årig. Så hans far sørgede for, at han fik en plads som elev på skoleskibet "Georg Stage", og her blev han ven med Louis Reddersen.

Med udbruddet af verdenskrigen og rekvireringen af skibe til de allierede kræfter gik Leo sammen med de fleste unge søfolk ind i krigen i stedet for at vende hjem til deres familier. Louis

blev sendt til England til træning i luftvåbenet, men Leo blev på søen, selv om han kom tilbage til England tid efter anden. I begyndelsen for at gå på sprogskole, senere for at tage uddannelse på navigationsskoler; men i en periode fik han også maritim træning i det skotske højland.

Bortset fra at tale om nogle af de lande, han besøgte, var selve krigstjenesten til søs ikke noget, Leo brød sig om at tale om, så de følgende glimt stammer hovedsagelig fra afmønstringspapirer, opbevarede fortegnelser og certificater.

- 1940-41:** Forhyret som matros på et Mærsk skib, "M.S. Aase"
- 1941:** Forhyret som matros på "Tovelil"
- Dec. 1941:** Udstedt redningsbåds-certifikat
- Jan. 1942:** Udstedt St. John ambulance certifikat
- Apr. 1942:** Transportministeriet udsteder et certifikat som gav Leo, der var dansk statsborger, ret til at arbejde som officer på et hvilket som helst skib, der var blevet britisk efter april 1940 (tidl. danske fartøjer)
- 1942:** 3. styrmand på "Tasmania". Optegnelserne viser "afgæet på søen", hvilket jeg tror var et af Leo's lykkelige overlevelsestidspunkter
- 1943:** 2. styrmand på "Storaen"
- 1944:** 3. officer på "Westralia"
- 1945-46:** 3. officer på "Fort St. Croix"

Efter afmønstring fra tjenesten rejste Leo tilbage til sin familie i Nibe, men kunne ikke slå sig ned fast, og han bestemte sig for at returnere til Newcastle, hvor han mødte sin gamle ven Louis Reddersen. De ansøgte begge om borgerskab, som blev udstedt til Leo i 1947. På den tid var Leo begyndt en uddannelse som sygeplejer. En uddannelse som blev hans professionelle arbejde.

Efter at have overlevet krigen uden skader, blev Leo udsat for en ulykke 1953, som gav ham brud i hovedet og skulder, og han mistede synet på det ene øje. Gennem adskillige operationer udviste han stor styrke og tro på sig selv, og inden et år var han tilbage ved sygeplejen.

Vi mødtes i 1957, medens jeg stadig studerede sygepleje, og blev gift i 1958 på den Danske Sømandsmission i Newcastle. Vi havde 47 dejlige år sammen, hvor vi fik tre børn, inden Leo døde i 2005, hovedsagelig på grund af komplikationer fra hans tidligere kvæstelser i hovedet.

Margareth Danstead

"For de gamle, som faldt, ---"

Af Povl Kildemoes
KZ-fange nr. 50 386

Interessen for, hvordan tidligere modstandsfolk og tidligere KZ-fanger har haft det i de år, der er gået siden befrielsen, har altid været stor. Specielt har læger og psykologer interesseret sig for modstandsfolk, der i forbindelse med arrestation blev udsat for tortur, og for KZ-fanger, der jo som KZ-fanger blev udsat for psykisk tortur. Videnskabsmænd undersøger – eller har undersøgt – KZ-fanger og deres børn. Men jeg er kommet til at tænke på, at der jo er tre generationer, der måske har lidt og har fået ar på sjælen. Forældregenerationen, altså forældre til modstandsfolk og KZ-fanger. De er jo nok døde i dag og kan ikke spørges; men jeg har fået lyst til at fortælle om mine forældre, om hvordan de må have haft det under besættelsen.

Det er altså ikke min egen historie, jeg vil fortælle; men det er nødvendigt med enkelte oplysninger som baggrund for det følgende: Jeg er født i 1923, blev arresteret af Gestapo i juni 1944, tilbragte to måneder i Vestre Fængsel, hvorefter jeg kom til Frøslev. 15. september 1944 med den første store transport fra Frøslev til Neuengamme, hvorefter jeg blev i tyske KZ-lejre indtil 21. april 1945, hvor jeg med De HVIDE BUSSER kom tilbage til Frøslev. Herfra til Sverige med RØDE KORS. 15. maj 1945 hjem til Danmark.

Min ældre bror, født 1916, blev arresteret 14. september 1944. Blev i Frøslev til 5. maj 1945.

Af ovenstående fremgår klart, at de sidste besættelsesår har været frygtelige for mine forældre – præget af angst og uro og af uvished angående deres sønners skæbne. Uvisheden var jo den frygtelige virkelighed både for Frøslevfangerne – hvornår kommer den næste transport syd på – hvem skal med? – og for forældre og pårørende: Hvordan har de arresterede det? Hvor er de? Lever de? Mens min bror og jeg var i Vestre Fængsel, havde vi lidt kontakt med vores hjem. Vi kunne skrive sammen, men brevene blev censurerede, og vi kunne få besøg af vore koner/piger. Men efter 15. september 1944, hvor jeg kom i KZ-lejr, blev det anderledes. Oktober, november og december tilbragte jeg i Husumlejren, og herfra var der ingen kontakt med omverdenen. Vi fik ingen breve, vi fik ikke RØDE KORS-pakker, og vi kunne ikke skrive. Den 21. december 1944 kom jeg tilbage til Neuengamme og fik 7. januar lov til at skrive til mit hjem; men mit brev nåede først frem 8. februar 1945. Mine forældre fik endnu et brev fra mig 7. marts, skrevet 17. februar. Det var alt, hvad de hørte fra mig. Brevene måtte kun være på meget få ord, var faktisk kun et livstegn: "Ich bin gesund und bei guten Mut. Hoffentlich sind alles in ordnung zu Hause". Forløsningen kom først, da vi 21. april 1945 kom hjem til Danmark. Jeg har et "brev" til mit hjem, skrevet på et blad fra chaufførens lommebog og videresendt af ham; en lille blyantshilsen, der fortæller, at vi er på vej mod nord, at vi er i nærheden af Lübeck, og bag på denne lille hilsen har chaufføren skrevet: "Jeg kørte den unge raske mand til Frøslevlejren". Mine forældre fik vist brevet den 21. april, og samme dag fik de brev fra min pige, Rigmor – min nuværende kone, der skriver: "Jeg har været hos RØDE KORS, der fortæller, at Povl er i Danmark". Disse april dage var lykkelige. Ikke mindst blev den 29. april lykkelig, for her fik jeg lejlighed til at møde mine forældre på banegården i Nyborg på vej til Sverige. Jeg har et brev fra mine forældre, skrevet fredag aften den 4. maj 1945. Her skriver mor: "Allerførst tak for det dejlige samvær i Nyborg i

lørdags, det var vel nok en af vore allerdejlige dage". Mor skriver meget andet i dette brev. Mor bruger højtidelige ord. Det gjorde man vel dengang og specielt i de dage. Mor skriver: "Nu varer det nok ikke så længe, før du kommer hjem til os, det bliver herligt. Men én ting må du ikke glemme: - at tænke på dem, der blev dernede, og på de hjem, der nu sidder med bitre savn. Men Danmark er blevet frit! Og du er blandt dem, der ofrede din unge frihed. Det var svært for os at undvære dig, og vinteren har været hård; men du skal have tak, og Gud skal have tak og atter tak, at vi fik lov til at beholde dig".

Far skriver i samme brev noget lignende; "men vi må heller ikke glemme de mange, der har lidt og ofret. Har ikke haft flaget hejst i 8 måneder, men i morgen går det til tops".

Jeg har også et brev, jeg skrev til mine forældre den 5. maj 1945. De to breve har altså krydset hinanden. Også jeg bruger store ord: "Hvor ville jeg have givet meget for at have været med til at græde og le over, at kampen er forbi, over at freden er kommet, over at Danmark er frit. Det er jo en ufattelig stor dag, det vi har kæmpet for og håbet på, det er sket i dag. Åh, jeg kan lige se Dannebrog derhjemme i haven – vaje mod bøgetræerne, der vel nu står på deres skønneste".

De to majbreve, jeg har citeret fra, viser vist med al tydelighed, hvad jeg skylder mine forældre. Vi siger det samme. Føler det samme. "I arv de gav mig en ædel gave". Mine forældre har aldrig opfordret min bror og mig til at gå ind i modstandskampen. Men de har givet os et hjem – og en arv, der gjorde det til en selvfølge, at vi meldte os, da det krævedes.

Det fremgår vist tydeligt, at majdagene 1945 – i mit hjem – var præget af sol og sommer og bøgetræer – og af taknemmelighed over, at vi var sammen igen; men det fremgår vist også, at året forud var meget strengt for mine forældre, der ikke vidste noget om deres to drenge skæbne.

Min mor – i hvert fald – blev syg, og blev ikke rask igen.

Kampene 9. april 1940

En øjenvidneberetning fra menig 391 Bertel Bertelsen, der var med i kampene i Haderslev

Nedenstående beretning har vi modtaget fra Frank Hansen, der er leder af det nyetablerede bunkermuseum i Kolding.

Bertel Bertelsen nedskrev sine erindringer 20 år efter, at han havde deltaget i kampene i Haderslev, og det var også først på dette tidspunkt, han begyndte at holde foredrag om sine oplevelser.

Museet i Kolding er indrettet i en tysk bunker på Rømøvej, og blev under krigen brugt som forstærkercentral. Nu er der samlet materiale fra besættelsen samt en udstilling om politiet. Museet kan besøges efter aftale med Frank Hansen, tlf. 23 66 64 88

Der er jo i tidens løb skrevet mangt og meget om den 9. april, så det vil ikke være muligt for mig at kunne fortælle noget nyt herom, så mit lille indlæg her vil kun dreje sig om mine personlige oplevelser, som jeg havde sammen med mine soldaterkammerater, og det drejer sig specielt om den kanongruppe, der havde taget stilling på hjørnet af Hertug Hansgade og landevejen, der fører sydpå mod grænsen, og man kunne vel spørge, om denne stilling var særlig heldig valgt ud, og det var den ikke, idet vi som baggrund havde den hvidkalkede mur ved Hertug Hans Hospital, men det var herfra vi havde det største skudfelt.

Situationen på kasernen var den, at vi havde haft en del alarmering i foråret 1940, dog uden den helt store dramatik, men i dagene op mod den 9. april stod det mere og mere klart for os, at noget alvorligt var under opsejling. Den 7. april traf jeg min onkel, der var på vej til Kolding efter et besøg i Tyskland, og han havde fortalt mig, at han havde passeret kæmpemæssige troppeenheder, der var på vej mod grænsen.

Den 8. april blev garnisonen sat i alarmberedskab, og mandskabet gik i gang med at pakke vor udrustning, vi fik skarp ammunition udleveret, og som vor premierløjtnant Ovesen udtrykte det: "De får nu udleveret ammunition til 40 personer", det ville sige 40 skarpe skud til hver mand. Herudover blev vore 37 mm. svenske Boforskanono-

ner gjort kampklare, ligesom alle de andre kampenheder på kasernen også skulle pakke udrustning.

Jeg blev sammen med 3 soldaterkammerater beordret til at køre en ladning skyttegravsudstyr ud til kasernens eksercerplads, kørte løbsk og smadrede en postbil, derfor havde kornet Vesterby en meget kort kappe, det var min, idet vi byttede, da min var revet i stykker, under aflæggelse af rapport til vor kommandoofficiant Jacobsen.

Der blev endvidere etableret dobbeltvagt ved alle vigtige punkter, bl.a. ved ammunitionsdepotet, hvor jeg kom som vagt sammen med en kammerat 305 Hansen, og det blev den sidste vagt vi to havde sammen. Da vi blev afløst på vagten, fik vi ordre til at gå på vor belægningsstue, vi skulle beholde tøjet på, så vi var klar til udrykning, og efter en urolig nat, vi fik ikke meget søvn i øjnene, blev vi alarmeret med: "Fjenden har overskredet grænsen – træd an i kasernegården". Det tog selvsagt ikke mange minutter før vi trådte an ved vore kanoner, og da de jo var pakkede og gjort klar, fik min gruppe ordre til at rykke ned til porten ud til Gammelting og pansersikre kasernen mod syd. Da alt mandskab fra 3. batt. 5. komp. og 3. batt. 4. komp. var klar, blev vi beordret til at rykke mod syd ned til vandlinjen ved Sønderbro, hvor der blev etableret en vejspærring ved hjælp af nogle mersgeltipvogne, og min gruppe under kommando af kornet Frode Vesterby

gik som før sagt i stilling ved gavlen til Hertug Hans Hospital, hvor vi havde et ret langt skudfelt mod syd. Vi ville gerne have været længere syd på ad landevejen mod Åbenrå, og hvor der var mulighed for at fælde vejtræer der kunne danne vejspærring, men vi skulle holde den stilling, der var blevet udpeget. Ved selve vejspærringen var 3. batt. 5. komp. og 3. batt. 4. komp gået i stilling med 20 mm. maskinkanoner. 8. artilleri afdeling, der også var indkvarteret på kasernen, havde fået ordre til at rykke nordpå til udkanten af Vesterskov og tage stilling til beskydning af fjendtlige styrker, men de fik senere ordre til at rykke længere mod nord og gå i stilling ved Vejleådalene, og her tage kampen op mod tyskerne.

Da alarmeringen lød var klokken omkring 4.30, og der var ikke tid til at få morgenmad, men vi fik lov til at drikke kaffe hos en af gadens beboere, der ville give os morgenmad, og min gruppe blev inviteret ind hos slagtermester Håhr, hvor vi fik et dejligt morgenmåltid, og her fik vi lidt tid til at tale om, hvad der ventede os. Vi kunne høre, at der var en del uro nede i gaden, så vi greb vore hjelme og styrtede ned til vor kanon, og det viste sig, at det var vore styrker sydfra, der rykkede mod nord mod Vejle, for at gå i stilling der.

Vi fik talt med dem og fik at vide, at der havde været kæmpet mange steder sydpå, bl.a. Hokkerup – Bredervad – Abild – Sølvsted og ved Åbenrå, og at der var faldet en del danske soldater, men at tyskerne havde haft svære tab, og at de knap nok var kommet igennem nede ved vejspærringen, før en sergent ved Haderslevstyrkerne, der havde væ-

ret sendt sydpå på motorcykel, kom tilbage fra sin rekognoscering, gjorde stop ved vor kanon og fortalte, at tyskerne var lige i hælene på ham, og at han var blevet beskudt.

Kornet Vesterby kommanderede os på vore pladser ved kanonen klar til kamp, og næsten samtidig gav han os ordre til at fyre på en tanks, der var dukket op, og som havde taget os under kraftig beskydning, og han blev selv ramt af den første byge fra kampvognens maskingeværer, og han var blevet dødeligt såret, men var dog i stand til at krybe i dækning i ejendommen der lå på det modsatte hjørne.

Vi fik ram på kampvognen og gjort den tavs, men andre var i mellemtiden dukket op og skød på os med alt, hvad de havde af maskingeværer, vi fik dog ram på endnu én, men vi lå i en forfærdelig skudregn, det var næsten som at være under et bliktag i haglvej, og 313 blev ramt i benet, og projektilet brækkede hans ben, og samtidig blev han ramt i højre skulder og lår, og vi fik ham til at kravle i dækning. Ved det sidste skud var jeg faldet ned af lavetbenene og blev samtidig ramt i højre fod af en kugle, der gik igennem foden, og jeg var kun lige kommet på plads igen, da der gik en kugle igennem min feltflaske, det så ejendommeligt ud, da vandet fossede ud af de to huller den frembragte. 305 Hansen var blevet lettere såret, men blev i det samme ramt af endnu en kugle, og så afgav igen skud og ramte larvebåndene på en kampvogn, der var blevet ret generende for os, men den blev bragt til tavshed, men i det samme blev 308 ramt i venstre arm og i højre øje, antagelig af splinter fra skjoldet på kanonen, det så grimt ud, og vi råbte til ham om at søge dækning, han var næsten blindet og var helt ukampdygtig, og i det samme blev 305 ramt af en byge, der flåede hans underliv op, og han faldt ned af lavetbenene og fik sig bragt i dækning. Jeg var ved at lade kanonen, da der lød et højt brag, og det viste sig,

at det var en kugle, der var gået igennem skjoldet på kanonen og havde revet et stort hul lige der hvor mit hoved havde været, hvis ikke jeg netop da havde været nede for at hente en granat. Ilden fra de tyske kampvogne var nu blevet tættere, og der gik en kugle igennem mit højre lår, og en anden flåede min hånd op, og jeg forsøgte nu at komme over i den anden side af kanonen for at komme til at afgive skud, men det var umuligt, jeg var jo efterhånden blevet alene, og da jeg i det samme blev ramt i højre albue, der knuste ledet, var jeg afskåret fra at komme i dækning, og en 20 mm. granat, der ramte mig i højre skulder, satte yderligere et stop for at komme på skud, så jeg begyndte at kigge mig lidt omkring og opdagede i det samme en lille modbydelig tingest, der sendte en stikflamme ud, den fik jeg dog sparket væk; det viste sig dog, at det bare var en ganske uskadelig trasserskrue fra et projektil med lysspør.

Ilden var stadig meget kraftig, og jeg kiggede ud under kanonens skjold og så, at en kampvogn kom kørende ned mod kanonen vildt skydende, og jeg blev med rædsel klar over, at den ville tromle kanonen ned. Jeg må indrømme, at jeg blev bange, for nu syntes jeg, at jeg trods alt var sluppet nådigt fra hele bataljen, men endnu engang var jeg meget heldig, idet kampvognen i samme øjeblik den ramte kanonløbet drejede af i en skarp vinkel og faktisk løftede kanonen op over mig, men kampvognen var dog så tæt på, at den strejfede min arm, der i forvejen var knust. I det samme var jeg omringet af tyske soldater, der pegede på mig med deres maskingeværer, men de blev dog hurtigt klar over, at mig fik de ikke ret meget vrøvl med mere, så de råbte på sanitetssoldater, der kunne tage sig af mig, men jeg fik hjælp af nogle danskere der bar mig over i bygningen lige overfor hvor kamp handlingen havde fundet sted, og hvor mine soldaterkammerater var blevet indlagt. Da kanonen var blevet ned-

kæmpet, fortsatte de tyske tropper ned mod vejspærringen, som de beskød meget kraftigt, og 108 Hansen, der var skytte ved en 20 mm. kanon, blev dræbt og korporal Krogh blev såret under et forsøg på at bringe en såret soldat i dækning.

Kampen var kort men meget heftig, og der var 100 % tab at notere, 2 dræbte og 3 sårede, men jeg syntes at vi trods alt havde opnået gode resultater. På Nordisk Trikotagefabriks kontor, hvor i forvejen kornet Frode Vesterby, 305 Hansen og 318 Bonde var blevet bragt ind, herskede der en meget trykket stemning, men vi blev klar over, at kornet Vesterby allerede var død, og det stod meget slemt til med 305 Hansen, der stammede fra Kerteminde, og 308 Bonde havde det også meget svært, han var bange for at have mistet synet, men vi talte dog sammen og glædede os over at vi havde fået 3 kampvogne gjort uskadelige, men vi kunne nu høre ambulancerne komme, og jeg bad dem tage 305 og kornet Vesterby først og dernæst 308 Bonde, de var jo trods alt mere medtagne end jeg var, men det varede dog ikke længe, før også jeg blev kørt til amtssygehuset, og herude erfarede jeg, at Frode Vesterby var død ved ankomsten og at 305 Hansen døde kort efter indlæggelsen.

313 Hansen fra Odense, 310 Hansen fra Svendborg, der var blevet såret nede ved vejspærringen, 308 Bonde fra Vester Hæsing på Fyn og mig selv, som hunden sagde, blev indlagt på en stue for os selv, og jeg kan ikke undlade at nævne den ualmindelig store opmærksomhed, vi var genstand for fra Haderslevs borgeres side, det var meget rørende, og jeg er dem den dag i dag stor tak skyldig, det var med til at give os livsmodet tilbage, for næstes skal det ikke, at vi så fremtiden i møde med bange anelser.

Det videre forløb af besættelsen af Haderslev by fortsatte med at tyskerne kørte videre mod kasernen, hvor det kom til skudveksling på Gammelting og ved den sydlige port ind til kasernen, og her mistede 780 N. Møller Schmidt livet på ganske meningsløs måde, idet han var sendt på udkigspost i et af tårnene på kasernebygningen, og her blev han dræbt, det kunne i det mindste være undgået.

Tabene i Haderslev kom til at se således ud:

780 Møller Schmidt skudt på sin post på kasernen, 108 Hansen faldt ved sin maskinkanon ved vejspærringen på

Sønderbro, kornet Frode Vesterby faldet ved sin kanon på hjørnet af Hertug Hansgade, 305 Hansen faldet ved sin kanon samme sted, og herudover fem sårede:

Korporal Krogh såret ved vejspærringen på Sønderbro, 310 Hansen såret samme sted og 313 Hansen såret ved kanonen. 308 Bonde såret samme sted og endelig undertegnede.

Det kunne måske være på sin plads at fortælle, hvad den tyske besættelsesmagts overkommando havde at sige om besættelsen af Danmark.

Fra overkommandoen forelå følgende:

For at imødegå det igangværende britiske angreb af Danmarks og Norges neutralitet har den tyske værnemagt overtaget den væbnede beskyttelse af disse stater.

I den anledning er i dag til morgen stærke tyske kræfter af alle værnemagts grene rykket ind i, henholdsvis landsat i, begge lande.

Til beskyttelse af disse operationer er udlagt omfattende minespærringer.

Og videre om Danmark den 10. april:

Motoriserede tropper og panserafdelinger under kommando af flyverge-

neral Kaupisch overskred om morgenen den 9. april den dansk-tyske grænse og besatte under hurtig fremrykning over Åbenrå og Esbjerg planmæssigt Jylland. Enkelte steder kom det, på grund af svigtende befalingsoverbringelse til de danske tropper, til kortvarige fægtninger, der afsluttes ved at de danske førere blev underrettet om deres regerings forholdsordre til ikke at yde modstand. Samtidig med besættelsen af Jylland, landsattes under samvirke af hær, krigsmarine og luftvåben, tyske tropper i Middelfart, i Korsør og Nyborg og Gedser til besættelse af øerne. København blev allerede i den tidlige morgen besat uden kampe. Luftvåbenet opklarede hele dagen over Danmark og sikrede fremrykningen. Kampflyvere sikrede vore foretagender ved overvågning af Danmark og Norges vestkyst, såvel som det tyske hjemland.

Og endelig meddeler den tyske værnemagts overkommando den 11. april:

Om eftermiddagen den 10. april er tyske tropper, uden at det kommer til kamphandlinger, landsat på Bornholm.

Og lad mig slutte med, at generaløjtnant W.W. Prior den 12. april 1940 ud-

sendte sin dagsbefaling til hærens befalingsmænd og menige:

"Jeg udtaler herved overfor hærens afdelinger min dybeste tak og uforbeholdne anerkendelse af deres holdning og hele forhold under de sidste dages begivenheder.

Jeg ønsker at fremhæve, at ingen inden for hærens rækker har svigtet sin pligt mod kongen og fædreland. Enhver befaling er blevet efterkommet, i flere tilfælde med livet som indsats.

Jeg føler mig overbevist om, at enhver dansk mand og kvinde vil forstå den loyalitet, hvormed I på regeringens bud, under vanskelige forhold, har ydet modstand og derefter indstillet kampen, da dette blev krævet.

I kan alle som en med oprejst pande se enhver i øjnene i bevidstheden om at have gjort jeres pligt.

De ofre i blod der er ydet, har ikke været forgæves. De har vist for alle, at den enkelte var rede til at gøre sin pligt, som gode danske afdelinger.

I minde om disse danske soldater, hvem det var blevet forundt at ofre livet for kongen og folket, vil vi sætte vor lid til en lysere fremtid."

Mindeord

Mindeord om Günther Frölich

Günther Frölich er død, og han efterlader et stort tomrum og et savn ikke blot hos familie og venner men også blandt brigadefolk, krigssejlere og erhvervs-hæmmede fra Frihedskampen, som han samlede om sig og var en rigtig god ven for.

Günther er født i Jylland, men flyttede som barn til København med sine forældre og søskende. De sidste mange år boede han i Helsingør sammen med sin hustru Birthe.

Min mand og jeg lærte Günther at kende for år tilbage, da han var revisor for foreningen af Erhvervs-hæmmede fra Frihedskampen, Sjællandsafdelingen, hvor min mand netop var blevet kasserer.

Günther introducerede os til Svingelport i Helsingør. Et dejligt hus som kommunalbestyrelsen havde stillet til rådighed for alle pensionistklubber i byen.

Den sidste fredag i måneden mødtes

alle, der havde haft tilknytning til frihedskampen til et par hyggelige timer med egen medbragt frokost, øl og vand til høkerpriser og evt. en lille een til halsen.

I Svingelport blev der både holdt juleafslutning med pakkeleg og sommergrillfest, og det var derfra deltagelsen i de mange mindehøjtideligheder udgik.

Günther og Birthe var de naturlige værter ved disse arrangementer.

De sørgede for smørrebrød til nogle af de ældste, der ikke selv orkede det, og der var altid rigeligt "for hvis nogen nu skulle have glemt selv at tage noget med," som Günther sagde.

Günther var også den der sørgede for tilmeldinger til alle fællesarrangementer så som 9. april på Københavns Rådhus, 4. maj med blomsternedlæggelse, både i Helsingborg ved rådhuset, og i Helsingør ved Sveasøjlen. Det var også Günther og Birthe, der lagde blomster og kranse på grave og ved mindesmærker for tidl. brigadefolk og venner fra modstandskampen.

Günther og hans kone Birthe deltog

altid gerne i Bernadottegårdens arrangementer i Roskilde, ligesom de sammen nåede at være med på en tur til Tyskland med foreningen af Erhvervs-hæmmede fra Frihedskampen

Ære være hans minde.

Ingrid Hjarnaa
Rungsted Kyst

BØGER

Teenager på flugt fra et sønderbombet Østpreussen til et nyt liv i Vestjylland

Forfatter: Frank Madsen
Forlaget Hedelund
Spangsbjerg Møllevej 279
6705 Esbjerg
Pris kr. 150,00

Den unge pige Gertrud Gerda blev født i en børnerig tysk familie, der boede i Memelland i Litauen. Allerede i maj 1939 blev området til familiens store glæde underlagt Tyskland. Der fortælles om familien og dens liv og udvikling. I juni 1941 ved Tysklands angreb af Sovjetunionen blev området ved mange sårede soldaters ankomst mindet om krigen.

Gertrud Gerda kom i huset og derefter i lære som skrædder, hvor læringen bestod i at omsy gammelt tøj, hvilket kom hende til gavn senere. Efterhånden som krigen tiltog, fik civilbefolkningen tiltagende svære livsvilkår, også fordi mange blev tvangsudskrevet til krigsnyttigt arbejde. Da fronten kom meget

tæt på, fik de besked på at flygte. Flugten blev meget dramatisk med sult, kulde og stor uvished om egen overlevelse og familie. Efter store og livstruende strabadser kommer Gertrud Gerda som tysk flygtning til Jylland, hvor hun sammen med mange andre tyske flygtninge interneres først i Skjern for dernæst at blive overført til Rom-lejren ved Ulfsborg. Senere igen overflyttet til Oksbøllejren.

Hun var blevet gravid med en af de danske vagter i Skjern. Det var forbudt for vagterne at fraternisere med de i lejren indsatte tyske flygtninge, så faderen så først sin søn, da han var 4 måneder gammel. Dernæst gik der 8 måneder, før han igen fik lov til at besøge mor og barn. Myndighederne havde givet afslag på giftermål. Til gengæld blev han idømt 20 dages straf for sin forseelse.

I maj 1948 blev vilkårene så forbedrede for tyske flygtninge, at de kunne begive sig på rejse til Tyskland, hvor hendes familie, der på mirakuløs vis var overlevet, havde slået sig ned i Eckernförde. Hurtigt kom faderen dertil, og forældrene kunne blive gift i april 1949, hvorefter hele familien kunne rejse tilbage til Danmark for at skabe sig en tilværelse her.

Bogen indeholder også faderens korte beretning om sin opvækst og liv frem til brylluppet. Forfatteren er sønnen, der har samlet de skriftlige beretninger, som forældrene har nedskrevet kort tid

efter at have indgået ægteskab i 1949. Forfatteren har ligeledes beskrevet sit liv ganske kort.

Bogen er interessant, spændende og indeholder beskrivelser af meget belastende oplevelser for en ung pige på flugt. Som dansker kan man skamme sig over, at forholdene for de tyske flygtninge var så dårlige og stærkt begrænsede. Myndighederne så ikke med milde øjne på faderens "forbrydelse" og forhindrede ham i at se ret meget til sin søn, dog fik han lov til at sende ting til mor og barn.

Til trods for sit enkelt opbyggede sprog, der er medvirkende til, at bogen er let at læse, får man med al tydelighed anskueliggjort, hvordan krigen påvirkede hverdagen for civilbefolkningen.

En interessant flygtningeberetning med en lykkelig slutning efter mange forhindringer og vanskeligheder.

Anmeldt af Marianne Rüszt

Kafé Skovkanten 2.verdenskrig i Esbjerg

Forfattere: Dorte Jordand og Bent Løwe
Forlaget Hedelund
Spangsbjerg Møllevej 279
6705 Esbjerg
Pris kr. 150,00

Omslaget beskriver bogen som delt i to dele: Første del gengivelse af Arnes dagbogsoptegnelser, der mest handler om luftalarmer og luftangreb. Anden del om sabotøren Arne, der blev gestapofange samt tiden og livet efter befrielsen.

Dette er helt rigtigt.

Men de mange skibe, der blev ramt og gik ned i allieret tjeneste, har ikke så meget med dagbogsoptegnelserne at gøre. Desuden er navnene på de omkomne oplistet under hvert skib, hvilket heller ikke har meget med dagbogen at gøre. En yderligere opremsning af tyske

og engelske maskiner, der blev skudt ned omkring Esbjerg hører efter min bedste vilje ikke med i en bog, der som udgangspunkt er en dagbog. I et særligt tillæg er gengivet sange – illegale smædesange om tyskerne, alle på kendte melodier. Udmærket at tage med, dog uden sammenhæng med bogens idé. Desuden et personregister.

Modstandsmanden Arne Thomsen – ældste barn i en flok på seks. Forældrene var begge aktive modstandsfolk, ligesom en yngre bror også blev modstandsmand. Esbjerg var med sin havn og nærtliggende lufthavn en særdeles vigtig by for tyskerne, der også havde forholdsvis mange soldater stationeret i og omkring byen. Forfatterne har gjort sig umage med gennem andre skriftlige kilder at bekræfte de i dagbogsnotaterne nævnte hændelser. Forfatternes egne opfattelser er meget begrænsede.

Titlen må henvise til, at Arne Thomsens barndomshjem var samlingspunkt

for mange modstandsfolk i Esbjerg, og at hjemmet også blev brugt som overnatningssted og spisested for mange andre end familien.

Bogen er for opremsende og ikke speciel interessant. For esbjergensere, der ønsker større indsigt i krigens forløb i deres by, kan bogen have større interesse end for andre.

Anmeldt af Marianne Rüszt

100 genstande der formede Anden Verdenskrig

Af Julian Thompson og Allan R. Millet
1. udgave 2013,
256 sider
ISBN 978-87-17-04334-3
Nyt Nordisk Forlag
Udg.dato 5.september 2013
Pris kr. 249,95

Allan Millett kender vi fra en række militærhistoriske værker, hvoraf hans bog om Korea krigen nok er den mest kendte. Han er i øvrigt professor og direktør for Eisenhower Center i New Orleans.

Militærhistorikeren major Julian Thomson er tidligere officer i Royal Marines, hvor han har oplevet krig på nært hold i Fjernøsten og i konflikten om Falklandsøerne. Nu rådgiver ved World War II Museum i London.

De fleste af os kender sikkert, at vores interesse for 2.verdenskrig ofte efterlader spørgsmål af den mere militærtekniske slags. Hvad var en "Oboe", hvad var det eneste ved "Panzerfaust", hvorfor var en "Sten Gun" altid så lunefuld at bruge?

Det giver Millett og Thomson os gode svar på, i 100 dobbeltopslag om genstande fra 2.verdenskrig, afgørende for krigens gang, og som de fleste af os ikke kender detaljerne om.

Det er lykkedes de to forfattere at udvælge relevante effekter og hændelser, som, i hvert fald undertegnede, altid har måttet finde andetsteds. Udvalget er særdeles velvalgt.

Derfor er "100 genstande der formede Anden Verdenskrig" en seriøs og en velkommen bog, der besvarer vores spørgsmål om udvikling af nye våben og planer under 2. verdenskrig. Det, som var så vigtigt dengang.

De 100 genstande giver svar på en masse ting, og læser man bogen fra start til slut, får man samtidig en god indføring i 2.verdenskrig.

Hvad mangler vi i bogen:

De 100 emner er samlet og skrevet ud fra et meget vestligt synspunkt. Vi savner artikler om krigen i Østeuropa. Stalinorgelet nævnes i forbindelse med den tyske Nebelwerfer, men til gengæld får vi en god beskrivelse af, hvorfor våbnet var så skræmmende.

T-34 tanken har sit eget opslag, men generelt er bogen en amerikansk og engelsk sag.

Typografien er forholdsvis lille, men opgiv ikke, bogen fortjener i den grad at blive læst.

100 genstande der formede Anden Verdenskrig er velskrevet, oplysende og spændende læsning.

Billedvalget er spændende og velvalgt.

Første side har en oversigt over artiklerne, nummererede i bogens dobbeltopslag.

Register og kilder til illustrationer.

Underholdende og oplysende læsning, og rigtig god at have liggende på bordet, når man læser om 2.verdenskrig.

Læs den, endelig!

Henning Bjørn Larsen

Julehilsen

Formand og bestyrelse for Foreningen af Erhvervshæmmede, Sjællandsafdelingen ønsker alle medlemmer og bladets læsere i øvrigt en rigtig glædelig jul og et godt nytår, med tak for god opbakning til vores ture og arrangementer i året, der er gået.

*Mange hilsener
Marianne Rüz, formand for bestyrelsen*

Bidrag til denne rubrik bedes sendt til
Peter Eigenbroth
Rolighedsvej 8a, 9690 Fjerritslev
mail: eig@fjerritslev.dk

- 95 år 24. januar
Jens Andersen
Nygade 14, 7870 Roslev
- 90 år 2. april
Gunvor Rønne Harild
Viggo Rønnes Vej 6
3760 Gudhjem
Gunvor Harild er bl.a. kendt som "Fru Anker" i "Sonja fra Saxogade".
- 85 år 25. marts
Ingeborg Bech Gregersen
Riddergade 11 B
7000 Fredericia
13. april
Margit Svane
De Lichtenbergs Vej 47
8500 Grenå
- 80 år 24. januar
Johannes Mortensen
Jens Baggesens Vej 13 A
7000 Fredericia
- 75 år 19. februar
Bjarne Knudsen
Kongevejen 45
Endelave, 8700 Horsens
- 70 år 7. marts
Ingelise Serges
Fælledvej 6 D
7000 Fredericia
- 65 år 20. marts
Palle Aagaard Christensen
Sønderkær 105
7190 Billund
- 50 år 2. januar
Lone Marthinus
Thorsvej 6, 7000 Fredericia
- Og en forsinket fødselsdagshilsen til
Ingrid Hjarnaa
Rungsted Strandvej 181 B
2960 Rungsted Kyst
der fyldte 75 år den 11. november*

ADRESSELISTE

ERHVERVSHÆMMEDE

FRA FRIHEDSKAMPEN

Odense afd.: Fmd.: Alfred Andersen,
Bregnevej 7, 5220 Odense SØ,
tlf. 66 11 58 69.

Omegnsafdelingen:

Sydkajen 4.1.th, 3600 Frederikssund,
tlf. 47 53 02 48.

Fmd.: Eigil Skov Jørgensen.

Sjællands afd.:

Fmd.: Marianne Rüz,
Solsortevej 72, 2000 Frederiksberg,
tlf. 38 34 13 10, mail: mariannerysz@gmail.com
Kass.: Kirsten Kurland
Digevej 3, 2680 Solrød Strand,
tlf. 56 14 36 53.

Jysk afd.: Fmd. og sekr.: Ingelise Serges,

Fælledvej 6 D, 2. tv., 7000 Fredericia,
tlf. 75 92 77 91, mail: ils@sbb-net.dk
Kass.: Birgit Lund, Skovparken 76 B,
6000 Kolding, tlf. 75 53 73 53,
mail: blund@adr.dk

FORENINGEN AF GESTAPOFANGER

FRA BESÆTTELSEN

Fmd.: Salle Fischermann,
Toftekærvej 28 C, 2820 Gentofte,
tlf. 39 65 89 90.

Kass.: Birthe Schow, Greisvej 30,
2300 København S,
tlf. 32 51 11 63.

GESTAPOFANGERNE RANDERS

Fmd.: Ebba Hjortshøj, tlf. 86 42 77 29
Hermann Stillingsvej 17, 8930 Randers NØ.
Kass.: Rikke Hjortshøj Christensen,
Nattergalevej 29, 8900 Randers C,
tlf. 20 94 84 03.

HANNOVER-STÖCKEN

Henv.: Erik Tanne, Farum St. Torv 29, 1. th.,
3520 Farum, tlf. 44 95 87 35.

HORSERØD STUTTHOF-FORENINGEN

Fmd.: Anton Nielsen,
Møllevvej 17, 3650 Ølstykke, tlf. 47 17 90 69.
Kass.: Hanna Kirkegaard,
Jesper Brockmandsgade 2, 2200 København N.
Tlf. 22 12 49 25.

LANDSFORENINGEN AF KZ-FANGER FRA NEUENGAMME - VENNEKREDS- SEN

Fmd.: Helle Sørensen, Borgervænget 92, 2. th.,
2100 København Ø, tlf. 59 18 66 89 - 20 45 19 29

SACHSENHAUSEN-FORENINGEN DK

Fmd.: Astrid Danielsen, Bregnevej 9,
5700 Svendborg, tlf. 63 21 04 64
astriddanielsen@hotmail.com
www.sachsenhausen.dk

THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd.: Birgit Krasnik Fischermann,
Gl. Vartov Vej 29, 2. tv.,
2900 Hellerup, tlf. 39 62 83 55.
Kass.: Michael Fingeret, Herman Triers Plads 2,
1631 Kbh. V, tlf. 35 37 11 21

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

Formand: Martin Frøland, Ellemosevej 107,
2900 Hellerup, tlf. 39 68 15 25
Kasserer: Poul Brandt, Engbovej 104,
2610 Rødovre, tlf. 36 41 33 24

FRIHEDSKAMPENS VETERANER

Henvendelse kan ske til
Eigil Skov Jørgensen (Foss),
tlf. 47 53 02 48 eller
Bent Nielsen,
Wiedergården 46, 1, 2791 Dragør
tlf. 32 53 07 16.

HOLGER DANSKE -KLUBBEN

Fmd.: Jørgen H. Barfod
Ved Fortunen 10 A -2800 Lyngby
Sekr. "Foss", E. Skov Jørgensen
Tlf. 47 53 02 48 e-mail: foss@privat.dk

DANSKE VETERANER 1940-45

Formand Jens Ege,
N. Jespersens Vej 10, 2000 Frederiksberg
jensege@mail.tele.dk
Sekretær Max Roe, maxroe_sen@msn.com
Tlf. 20 67 25 45

FRIHEDSKAMPENS FREDNINGS- OG MINDEFOND

Strandvejen 272 B nr. 14, 2920 Charlottenlund,
tlf. 33 16 10 10

Fmd.: Chr. Eugen-Olsen
Ansøgninger om støtte fra fonden kan rettes til
ovenstående adresse.
Bidrag til fondens arbejde kan sendes til
fondens konto i Spar Nord Bank
reg.nr. 9061 konto nr. 4569856065

ARBEJDSKADESTYRELSEN

Sankt Kjelds Plads 11, Postboks 3000,
2100 Kbh. Ø, tlf. 72 20 60 00, fax 72 20 60 20.

FÉDÉRATION INTERNATIONALE DES RÉSISTANTS, DANMARK (FIR)

Formand: Anton Nielsen, Møllevvej 17,
3650 Ølstykke, tlf. 47 17 90 69.
Kasserer: Petter Sommerfeldt,
Blågårdsgade 14, 2200 København N,
tlf. 35 35 31 52, mobil 61 27 11 36.

BERNADOTTEGÅRDEN

Bernadottegården 94, 9560 Hadsund,
tlf. 97 11 46 66.

BERNADOTTEGÅRDEN

H.H. Kochsvej 4, Himmelev, 4000 Roskilde,
tlf. 46 31 60 00.

MINDELUNDEN RYVANGEN

Tuborgvej 33, 2900 Hellerup, tlf. 39 62 14 67.

BANGSBO MUSEUM

9900 Frederikshavn, tlf. 98 42 31 11.

FRIHEDSMUSEET

Churchillparken 7, 1263 København,
tlf. 33 13 77 14.

MUSEET FOR FRØSLEVLEJREN

Lejrvejen 83, Frøslev, 6330 Padborg,
tlf. 74 67 65 57.

MUSEET PÅ KOLDINGHUS

Postboks 91, 6000 Kolding, tlf. 76 33 81 99.
Åbent kl. 10-17.

HORSERØDLEJRENS MUSEUM

Esrumvej 367, 3000 Helsingør, tlf. 72 55 20 47.
Åbent søndag, tirsdag og torsdag kl. 11-15.

BESÆTTELSESMUSEET I ÅRHUS 1940-45

Mathilde Fibigers Have 2 (v/ Domkirken)
8000 Århus C, tlf. 86 18 42 77, fax 86 18 42 83.
Fond reg. nr.: 12844.

HISTORISK SAMLING

FRA BESÆTTELSESTIDEN,
Niels Bohrs Alle 9, 6700 Esbjerg.
Åbent tirsdag kl. 10-12 og torsdag kl. 10-18.

ODENSE HISTORIE 1940-45

Brandts Passage 15, 1.tv
5000 Odense C, tlf. 66 19 40 45.
Åbent d.1.lørdag i måneden kl.13-16

FERIEMULIGHEDER:

Anholt: 4. Maj-huset, Gennem Landet 80 A,
8592 Anholt.

Kan lejes ved henvendelse til
Anders Rytter, tlf. 40 97 96 84